

Jacek Kwiatkowski

***PARTYCYPACJA SPOŁECZNA
I ROZWÓJ SPOŁECZNY***

WARSZAWA 2003

Na zlecenie Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej
wydała Agencja Wydawniczo-Reklamowa MT, ul. Nowy Świat 49, 00-042 Warszawa.

ISBN: 83-917960-8-6

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
1.1. Społeczeństwo obywatelskie	8
1.2. Partycypacja społeczna	9
2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE (SPOŁECZNE)	14
2.1. Co to są organizacje pozarządowe?	15
2.2. Rodzaje organizacji pozarządowych (społecznych)	18
Podsumowanie rozdziału	21
2.3. Trzy „sektory”	22
3. KOMUNIKACJA	23
3.1. Cel informacyjny	29
3.2. Cel konsultacyjny	34
3.3. Cel decyzyjny	37
3.4. Cel kontroli społecznej	37
3.5. Podsumowanie	37
4. WSPÓŁPRACA	38
4.1. Poszukiwanie wspólnych interesów	38
4.2. Obszary współpracy	40
4.3. Formy współpracy samorządu terytorialnego z sektorem pozarządowym	40
TEST	47

1. WSTĘP

W podręczniku tym omówimy zagadnienia, które mają znaczenie dla konstruowania w gminie warunków do uczestniczenia obywateli w życiu publicznym.

Zaprezentujemy przegląd wiedzy i definicji dotyczących partycypacji społecznej, omówimy korzyści płynące z uczestnictwa obywateli, sposoby omijania barier współpracy, zaprezentujemy różne formy partycypacji obywatelskiej. Omówimy pokrótce stan prawny i warunki funkcjonowania w Polsce **organizacji pozarządowych (społecznych)**. Zwrócimy uwagę na istotną rolę informacji i uporządkowania procesu jej przepływu w budowaniu warunków do aktywnego uczestnictwa obywateli w życiu gminy, a wszystko to w oparciu o praktyczne przykłady polskich gmin.

Podręcznik ten podzielony jest na cztery części, w których omawiane są szczegółowe zagadnienia. Ich układ został opracowany w taki sposób, by można było łatwo znaleźć najbardziej interesujące informacje i rady.

Postawiliśmy sobie na początek pytania, jakie stoją dziś przed każdą władzą lokalną. Uważamy bowiem, że znalezienie odpowiedzi na nie jest warunkiem rozwoju społeczności lokalnej. Rozwój ten oparty jest na partycypacji społecznej. Ma ona niezwykle znaczenie dla teraźniejszości i przyszłości każdej gminy. Od niej bowiem zależy, czy mieszkańcy będą utożsamiali się ze swoją społecznością, brali za nią odpowiedzialność i włączali się w rozwiązywanie jej problemów.

- ❖ Jak stwarzać warunki ludziom, mieszkańcom, obywatelom do tego, by mogli realizować swoje ambicje i zamierzenia?
- ❖ Jak godzić sprzeczności pomiędzy różnymi grupami i środowiskami społecznymi?
- ❖ Jak wykorzystywać istniejący w ludziach potencjał (wiedzy, doświadczenia, umiejętności itp.) do tego, by przyspieszać rozwój społeczny, by zapobiegać powstawaniu zagrożeń, a istniejące problemy rozwiązywać?

Aktywność społeczna w gminach przejawia się najczęściej w formie organizowania się mieszkańców w grupy oraz wspólnym działaniu osób o zbliżonych poglądach lub interesach. Grupy te powstają oddolnie, spontanicznie, na zasadzie dobrowolnego udziału obywateli i funkcjonują w formie organizacji społecznych niezależnie od struktur państwowych i samorządowych. Najczęstszym przykładem takich organizacji w gminach wiejskich może być koło gospodyń wiejskich, ochotnicza straż pożarna, lokalny komitet społeczny (np. budowy wodociągu, kanalizacji, telefonizacji, itp.). Coraz częściej w gminach wiejskich powstają również organizacje

pozarządowe (stowarzyszenia i – rzadziej – fundacje).

Trudno jest jednoznacznie określić liczbę faktycznie działających organizacji pozarządowych w Polsce (istnieją organizacje, które zostały zarejestrowane, lecz nie prowadzą aktywnej działalności). Według informacji pochodzących z Banku Danych KLON/JAWOR w 1997 roku w Polsce było zarejestrowanych ponad 32 000 organizacji, w tym około 71% stowarzyszeń, 23% fundacji, a pozostałe 6% stanowiły związki, kluby, ruchy, komitety, itp. Obecnie przyjmuje się, że w kraju funkcjonuje około 20 tys. organizacji pozarządowych (głównie są to stowarzyszenia i fundacje), z czego około 8 tysięcy prowadzi aktywną działalność. Organizacje te zajmują się bardzo różnymi polami aktywności. Nie można przy tym zapomnieć o niezliczonej wręcz liczbie stowarzyszeń tzw. niezarejestrowanych, tworzonych spontanicznie przez mieszkańców wsi i miasteczek w celu realizacji bardzo konkretnych środowiskowych potrzeb. Są to najczęściej wszelkiego rodzaju komitety, zespoły itp. Właściwie nikt w Polsce nie rejestruje liczby tych organizacji, choć można być pewnym, że jest ich zdecydowanie więcej niż podają oficjalne statystyki.

Przykładem wysoko rozwiniętych krajów Europy niezwykle ważne jest stwarzanie takich warunków w gminie wiejskiej, aby powstawało coraz więcej organizacji pozarządowych. Tylko wtedy zwiększają się możliwości całej społeczności lokalnej na aktywne wykorzystanie potencjału mieszkańców i pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania projektów, które nie mogą być w pełni pokryte z środków budżetu gminy.

Organizacje społeczne są istotnym partnerem samorządu lokalnego w poszukiwaniu rozwiązań wielu problemów społecznych i gospodarczych w gminach. Wiele z tych organizacji powstaje w wyniku inspiracji płynącej od przedstawicieli władzy lokalnej. Organizacje społeczne powinny być coraz częściej postrzegane przez władze samorządowe jako istotny partner w realizacji lokalnej polityki rozwojowej.

Można właściwie powiedzieć, że – generalnie rzecz ujmując – nie jest prawdą twierdzenie, że aktywność społeczna jest zagrożeniem dla demokratycznie wybranej władzy samorządowej. Organizacje społeczne – ich głos, wiedza, szybkość i elastyczność działania, ich zdolność pozyskiwania informacji, ich umiejętność pozyskiwania różnych zasobów – są ważnym partnerem władzy lokalnej w rozwiązywaniu wielu problemów i pozyskiwaniu informacji o nastrojach, opiniach, ambicjach i potrzebach mieszkańców. Skuteczność rządzenia w gminie uzależniona jest od posiadania różnorodnych informacji. A nikt tak dobrze ich nie zbiera w gminie, jak lokalna organizacja społeczna. Jednakże zdarzają się takie sytuacje, w których działające w gminie organizacje społeczne mogą stanowić pewne zagrożenie dla demokratycznie wybranej władzy lokalnej. Niestety, dość często pod szyldem organizacji pozarządowej kryją się różnego rodzaju ugrupowania polityczne, których jedynym celem jest przejęcie władzy w gminie (zdobycie większości w Radzie, obsadzenie funkcji wójta itp.), a nie rozwiązywanie konkretnych i realnych problemów różnych grup społecznych mieszkańców gminy. Należy w takich przypadkach podchodzić z dużą ostrożnością do takich form aktywności niektórych obywateli, bo z rzeczywistą partycypacją społeczną nie mają one wiele wspólnego.

SAMORZĄDNOŚĆ ROZUMIANA JAKO SAMOORGANIZOWANIE I ZARZĄDZANIE JEST JEDNĄ Z CECH SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO.

Fundamentalną zasadą działania społeczeństwa obywatelskiego jest **zasada subsydiarności**. Zasada ta określa zakres działania podmiotu nadrzędnego w stosunku do jednostki.

Kłopoty z definiowaniem zasady subsydiarności wynikają z przyjęcia różnej optyki (administracji publicznej lub jednostki.)

Zasada subsydiarności oznacza, że instytucje państwa działają dopiero w momencie, kiedy działająca samodzielnie i samorządnie jednostka grupa społeczna, organizacja społeczna, nie może zrealizować swoich celów. Zasada subsydiarności daje pierwszeństwo działania podmiotom będącym bliżej jednostki.

W SZCZEGÓLNOŚCI ZASADA SUBSYDIARNOŚCI OZNACZA DECENTRALIZACJĘ PAŃSTWA, PRAWO DO SAMORZĄDU, PRAWO OBYWATELI DO UCZESTNICZENIA W SŁUŻBIE CYWILNEJ, PRAWO DOSTĘPU DO INFORMACJI PUBLICZNEJ ORAZ PRAWO DO ZRZESZANIA SIĘ. ZASADA TA OBLIGUJE WŁADZĘ PAŃSTWOWĄ DO ZANIECHANIA JAKIEJKOLWIEK INGERENCJI I DZIAŁALNOŚCI W TYCH DZIEDZINACH, W KTÓRYCH JEDNOSTKI I POWOŁANE PRZEZ NIE ORGANIZACJE MOGĄ SAME ZASPOKOIĆ SWOJE POTRZEBY BEZ ZAGROŻENIA DLA PRAW I WOLNOŚCI INNYCH JEDNOSTEK I ORGANIZACJI. W INNYCH PRZYPADKACH, TZN. TAM, GDZIE JEDNOSTKI I ICH ORGANIZACJE NIE SĄ W STANIE SAMODZIELNIE ZASPOKOIĆ SWOICH POTRZEB, UZASADNIONA JEST DZIAŁALNOŚĆ WŁADZY PAŃSTWOWEJ. A zatem w działaniu społecznym pierwszeństwo mają niższe – bliższe jednostce – organizacje i instytucje życia społecznego. Najpierw rodzina, potem wspólnota sąsiedzka, organizacja pozarządowa, później społeczność lokalna, a na końcu dopiero państwo. Organizacje wyższego szczebla powinny wkraczać z bezpośrednią interwencją dopiero wtedy, gdy te działające bliżej jednostek nie potrafią sobie poradzić. Nie oznacza to, że władze publiczne powinny być bierne; zadaniem ich jest stwarzanie warunków dla rozwoju aktywności na poziomie rodziny, wspólnoty lokalnej, organizacji pozarządowych i samorządowych. W myśl zasady subsydiarności zadania związane z dobrem wspólnym (publicznym) są sprawą wszystkich.

Pamiętaj!

Zasada subsydiarności polega na uzupełnianiu ról i promowaniu działań pomocowych.

Zasada subsydiarności odnosi się zarówno do administracji państwowej, jak i określa relacje między różnymi organizacjami życia społecznego. W myśl tej zasady misją państwa jest pobudzanie inicjatyw obywatelskich w celu realizacji interesu publicznego, konsekwencją czego jest udzielanie wsparcia tym inicjatywom.

Partycypację społeczną w Polsce reguluje wiele ustaw. Najważniejszymi z nich są: Konstytucja RP (z 2 kwietnia 1997 r.), ustawa o fundacjach (z 6 kwietnia 1984 r.) oraz ustawa Prawo o stowarzyszeniach (z 7 kwietnia 1989 r.). **Pamiętać przy tym należy, że fundacja w rozumieniu prawa jest**

„masą majątkową”, zarządzaną przez osoby wybrane przez fundatorów. Z mocy prawa trudno zatem zakwalifikować fundacje do grona organizacji społecznych. Jednakże bardzo często ich działalność w małych społecznościach lokalnych w Polsce jest wynikiem aktywności obywatelskiej mieszkańców, a efekty tejże działalności fundacji skierowane są na dalsze pobudzenie uczestnictwa w życiu publicznym mieszkańców. Poza wymienionymi wyżej aktami prawnymi istnieje jeszcze wiele regulacji prawnych, które określają zasady uczestnictwa obywateli w życiu publicznym. Dokładny przegląd aktów prawnych dotyczących partycypacji społecznej zamieszczamy na stronie www i załączonym do materiałów cd-romie.

Celem tego podręcznika jest:

- ❖ zachęcenie wszystkich mieszkańców gmin do podejmowania wysiłków na rzecz stwarzania warunków dla wzrostu aktywności obywateli w życiu publicznym gminy. Rozwój wspólnoty zależny jest od aktywnego udziału członków w jej życiu;
- ❖ pokazanie sposobów wykorzystania „mądrości obywatelskiej” mieszkańców gminy w rozwiązywaniu problemów jej rozwoju;
- ❖ zaprezentowanie argumentów mogących się przyczynić do zmotywowania lokalnych społeczności do udziału w życiu gminy;
- ❖ pokazanie przykładów i możliwych rozwiązań w zakresie partycypacji społecznej w gminie.

1.1. Społeczeństwo obywatelskie

Rozwój społeczności lokalnych uzależniony jest od włączenia się możliwie największych kręgów społecznych w działania podejmowane na jego rzecz. Im większy udział mieszkańców w życiu społeczności lokalnej, tym szybciej może ona się rozwijać.

Obywatel może być aktywny na różnych płaszczyznach życia społeczności, a tylko umiejętne wykorzystanie pojawiających się tu potencjałów może w rzeczywistości przynieść określone rezultaty. Warunkiem skuteczności jest stworzenie określonych możliwości, które dają obywatelom szansę do zaangażowania się w życie wspólnoty. Na styku władza – społeczność mogą pojawić się często napięcia, wynikające z różnic podejścia do identyfikacji, hierarchizacji problemów i sposobów ich rozwiązywania. Z tego punktu widzenia istotnym sposobem działania władzy lokalnej jest umiejętność prowadzenia dialogu ze społecznością i jej reprezentacjami oraz unikanie napięć, a w przypadku ich pojawienia się – umiejętność ich rozwiązywania.

W ostatnich latach często przywoływane są pojęcia: **społeczeństwa obywatelskiego** i **partycypacji społecznej** oraz próbuje się znaleźć współczesne znaczenie tych pojęć.

SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE MOŻE BYĆ ROZUMIANE JAKO ZESPÓŁ RÓŻNORODNYCH FORM AKTYWNOŚCI (PARTYCYPACJI) OBYWATELI NA RZECZ WSPÓLNOT REALIZOWANYCH POZA STRUKTURAMI ADMINISTRACYJNYMI PAŃSTWA, W CELU UZUPEŁNIENIA JEJ DZIAŁAŃ.

Spółeczeństwo obywatelskie to wszyscy mieszkańcy gminy, którzy aktywnie włączają się w życie wspólnoty samorządowej. Może to być np. protest niezadowolonych mieszkańców z decyzji władzy lokalnej lub centralnej (np. jak przy tworzeniu powiatów). Ale również może to być grupa sąsiedzka, która wykorzystuje na własne potrzeby jeden sprzęt rolniczy lub też koło gospodyń wiejskich, ochotnicza straż pożarna, komitet budowy np. kanalizacji, parafia, sołectwo. Do różnych przejawów społeczeństwa obywatelskiego zaliczyć również możemy inne formy aktywności mieszkańców takie, jak: zebrania mieszkańców gminy, udział w akcjach charytatywnych, udział w posiedzeniach rady i jej komisjach, referenda i wybory samorządowe oraz tworzenie i działalność organizacji pozarządowych (najczęściej stowarzyszeń).

O społeczeństwie obywatelskim mówimy tylko w ramach określonej umowy społecznej. Cechami społeczeństwa obywatelskiego jest aktywność społeczna i otwartość. **Jednym z przejawów aktywności społecznej jest uczestnictwo (partycypacja) mieszkańców w życiu wspólnoty.** O społeczeństwie obywatelskim mówimy tylko wtedy, gdy mieszkańcy gminy (społeczności lokalnej) wykazują zdolność do partycypacji społecznej.

1.2. Partycypacja społeczna

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA TO AKTYWNY UDZIAŁ MIESZKAŃCÓW GMINY W ISTOTNYCH DLA NIEJ, JEJ MIESZKAŃCÓW LUB OKREŚLONYCH GRUP SPOŁECZNYCH, SPRAWACH.

Partycypacja społeczna to inaczej proces, w którym dwie lub więcej stron współdziałają w przygotowaniu planów, realizacji określonej polityki i podejmowaniu decyzji¹. Cechą charakterystyczną partycypacji jest aktywny udział wszystkich partnerów biorących udział w procesie współdziałania (współpracy). Aktywność obywateli polega na zdolności do samoorganizowania się w celu osiągnięcia określonych celów.

WYRÓŻNIAMY TRZY POZIOMY AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ:

- ❖ **Pierwszy, podstawowy** - dotyczy niewielkich grup społecznych, takich jak: grupa sąsiedzka, grupa środowiskowa itp.
- ❖ **Drugi, pośredni** - dotyczy wspólnot i społeczności lokalnych.

- ❖ **Trzeci, zbiorowy** - dotyczy dużych zbiorowości, jakimi są np. organizacje związkowe, reprezentacje grup i środowisk zawodowych a przede wszystkim narodu.

Na każdym z tych poziomów w inny sposób przejawia się uczestnictwo obywateli w życiu publicznym. Często najpowszechniejszymi formami uczestnictwa, regulowanymi obowiązującym prawem **tylko w określonych okolicznościach i przy zastosowaniu określonego trybu**, są: **wybo-ry, referenda i konsultacje społeczne**. Dla rozwoju aktywności społecznej ograniczanie się tylko do tych form uczestnictwa jest niewystarczające. Ważne jest, aby stwarzać szanse mieszkańcom do stosowania różnych innych form aktywności, najbardziej odpowiednich dla ich potrzeb i możliwości rozwiązywania konkretnych problemów. Mogą one mieć charakter **sformalizowany**, jak stowarzyszenia, fundacje, związki zawodowe, partie polityczne albo **niesformalizowany**. Przykładem zorganizowanej, ale niesformalizowanej aktywności obywatelskiej są wszelkie: akcje charytatywne, protesty, zebrania społeczne, udział w pracach np. parafii, koła gospodyń wiejskich, ochotniczej straży pożarnej itp.

PRZYKŁAD:

W gminie Pakość w województwie kujawsko – pomorskim w trakcie pracy nad strategią rozwoju lokalnego okazało się na podstawie przeprowadzonej analizy strategicznej, że jednym z kierunków rozwoju jest edukacja, kultura, turystyka i oświata. W trakcie dokonywania analizy strategicznej określono kilka atrakcji turystycznych o wysokich walorach kulturowych związanych z położeniem gminy na Szlaku Piastowskim. Konwent strategiczny, czyli grupa społeczne pracujących nad strategią mieszkańców, w tym również młodzież i nauczyciele, opracowali dwa programy operacyjne. Jeden z nich dotyczy wytyczenia ścieżek turystycznych (pieszych i rowerowych) obejmujących ciekawe miejsca turystyczne i kulturowe w gminie. Jednakże, aby to zrobić, konieczne jest zidentyfikowanie i opisanie atrakcji turystycznych gminy. W związku z tym drugi program dotyczył przygotowania takiego opisu przez młodzież miejscowych szkół w ramach specjalnych lekcji, mających m.in. na celu budowę poczucia tożsamości uczniów ze swoją gminą.

Przykład powyższy opisuje pozytywny wpływ mieszkańców na rozwój gminy poprzez wspólne działanie władz samorządowych i przedstawicieli różnych środowisk lokalnych. Odbywało się to w zorganizowany przez władzę lokalną sposób i miało pozytywny wpływ m.in. na lokalny system edukacji dzieci i młodzieży.

Ćwiczenie 1.

Zapoznaj się z opisaną poniżej sytuacją, jaka miała miejsce w gminie Przykładowo oraz spróbuj odpowiedzieć na pytania.

W wyniku wprowadzenia reformy edukacji konieczne stało się ograniczenie liczby szkół wiejskich. W gminie Przykładowo szkoła wiejska prowadzi zajęcia dla niewielkiej liczby uczniów. Powstała konieczność łączenia klas i prowadzenia lekcji jednocześnie dla dwóch klas. Może to wpływać negatywnie na jakość nauczania. Jednocześnie koszty utrzymania takiej szkoły są niejednokrotnie wyższe niż koszty dowozu dzieci do większych szkół w innych miejscowościach. Rada gminy, po analizie kosztów funkcjonowania szkoły za ostatnie lata, podjęła decyzję o jej likwidacji. Decyzja ta ogłoszona została mieszkańcom zaraz po jej uchwaleniu. Wzbudziło to protesty wśród mieszkańców. W szczególności protestowali rodzice dzieci uczęszczających do szkoły. Protestujący podnosili, że w wyniku realizacji takiej decyzji obniży się bezpieczeństwo dojeżdżających dzieci. Istotnym argumentem było również i to, że ta wiejska szkoła jest ważnym miejscem integracji społecznej, gdzie bardzo często odbywają się różnorodne imprezy społeczno-kulturalne. Działalność szkoły wypełnia lukę, jaką w życiu społecznym wsi powoduje brak domu kultury.

Zadanie:

- ❖ Jak oceniasz taki sposób udziału rodziców w rozwiązywaniu problemu szkół wiejskich?
- ❖ Określ, jakie warunki powinny być spełnione, aby osiągnąć cel: zamierzony przez władzę lokalną i rodziców.
- ❖ Co może wspomóc obie strony w osiągnięciu porozumienia?

Na poziom aktywności członków wspólnoty mają wpływ różne czynniki. Przy czym trudno jest stwierdzić jednoznacznie, że istnieją takie społeczności, które nie wykazują jakiegokolwiek aktywności. W rozwiązywanie społecznych problemów włączeni muszą być mieszkańcy, gdyż problemy te są najczęściej ich własnymi. Nikt inny, jak właśnie mieszkańcy danej gminy najlepiej znają charakter problemów, ich przesłanki, oraz różnorodność uwarunkowań istnienia określonych potrzeb społeczności lokalnej.

Czy konieczność aktywizowania społeczności wiejskich oznacza, że nie jest ona aktywna². Jak to zwykle bywa odpowiedzi mogą być dwie. Pierwsza mówi, że społeczności lokalne nie są aktywne, a ich członkowie zajmują się wyłącznie swoimi indywidualnymi sprawami, zatem wymagają czynników aktywizujących. Druga odpowiedź mówi, że lokalne społeczności wykazują się aktywnością, jednakże skierowana jest ona na te obszary życia, które najbardziej je interesują. Jak zatem jest naprawdę? Prawda oczywiście leży pośrodku. Aktywizacja społeczna nie może być prowadzona wbrew woli, chęci, zidentyfikowanym potrzebom i interesom grupy, do której jest skierowana. Trzeba zatem prowadzić takie działania, które wykorzystują istniejącą aktywność, ścieranie interesów, zgłaszane potrzeby i kierują je w określone obszary istotne ze strategicznego dla całej gminy punktu widzenia.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA ZALEŻY OD WIELU CZYNNIKÓW, DO KTÓRYCH ZALICZYĆ NALEŻY:

- ❖ Przeszłość historyczną społeczności (czyli, czy jest to tradycyjnie „zasiedziata” na danym terenie społeczność, czy też jest ona zbiorem różnych niezintegrowanych grup społecznych żyjących tak naprawdę obok siebie, a nie ze sobą ze względu na różne uwarunkowania historyczne; najczęściej taka sytuacja ma miejsce w gminach po-PGR-owskich),
- ❖ Charakterystykę powiązań społecznych (rodzaj, jakość i siła więzi pomiędzy członkami społeczności, co wpływa na ilość działających w danej gminie organizacji, na chęć i częstotliwość brania udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów gminy itp.; im mniej związków opartych na tradycji, tym trudniejsza staje się współpraca ze społecznością lokalną),
- ❖ Tradycje kulturowe (istnienie wzorów zachowań angażowania się w sprawy wspólnoty),
- ❖ Konflikty (istniejące, a w szczególności te, które mają długą historię ze wskazaniem na ich źródła, granice, uczestników, przejawy itp.; im bardziej skonfliktowana społeczność, tym mniej możliwe staje się uregulowanie współpracy pomiędzy władzą i różnymi grupami społecznymi),
- ❖ Władzę (a tak naprawdę zdolność do sprawowania władzy w społecznym rozumieniu tego pojęcia, która jest uzależniona od wyobrażeń i akceptacji metod, technik, narzędzi i cech osobowości osób będących reprezentacją społeczną; im bardziej władza jest autokratyczna, tym słabiej mieszkańcy angażują się w życie gminy),
- ❖ Przywództwo (zespół cech, wzorów i reguł zachowań kierujących zachowania społeczności, będących równocześnie wyrazem nastrojów i opinii społecznych),
- ❖ Jasną i akceptowalną wizję rozwoju (jest to czynnik silnie wspierający przywództwo, a czasami definiowany jako jego element składowy. Nie jest to zgodne z faktyczną rolą wizji i umiejętności jej wdrażania, gdyż przywództwo może opierać się jedynie na charyzmie, albo na samej wizji rozwoju, a czasami na jednym i na drugim, co jest najlepszym rozwiązaniem).

Jedną z form aktywności społecznej mieszkańców jest uczestniczenie w zgromadzeniach i zrzeszanie się.

Realizacja prawa do zgromadzania się i zrzeszania przez obywateli tworzy płaszczyznę dla komunikacji i współpracy władz ze społeczeństwem obywatelskim. Już z preambuły konstytucji wyczytujemy zachętę do współdziałania władz i dialogu społecznego. Procesy te mają być oparte na zasadzie **pomocniczości i służą umacnianiu uprawnień obywateli** i ich wspólnot.

U PODSTAW TWORZENIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH LEŻY WIĘC PRAWO ZRZESZANIA SIĘ. NALEŻY ONO DO PODSTAWOWYCH PRAW OBYWATELSKICH I JEST GWARANTOWANE KONSTYTUCYJNIE. KONSTYTUCJA (W ART. 12 I 58) DAJE DUŻĄ DOWOLNOŚĆ I ZACHĘTĘ DO REALIZACJI TEGO PRAWA POPRZEZ GWARANCJE SWOBODY

DZIAŁANIA WSZYSTKICH PODMIOTÓW, KTÓRYCH CELE LUB DZIAŁALNOŚĆ NIE SĄ SPRZECZNE Z KONSTITUCJĄ LUB USTAWAMI.

Szeroka partycypacja społeczna przynosi bardzo dużo różnorodnych korzyści, dla pojedynczych mieszkańców gminy, władzy lokalnej i całej społeczności. Zanim zostaną uruchomione procesy włączania mieszkańców w decydowanie o sprawach gminy istotne jest określenie, jakie korzyści ma przynieść uczestnictwo mieszkańców.

Korzyści płynące z partycypacji obywateli w życiu publicznym gminy:

- ❖ możliwość konsultacji społecznej problemów gminy, określonych grup i środowisk,
- ❖ tworzenie propozycji możliwych rozwiązań zidentyfikowanych problemów,
- ❖ zwiększenie prawdopodobieństwa wypracowania trafnych i społecznie akceptowanych decyzji,
- ❖ konstruktywne rozwiązywanie lokalnych problemów,
- ❖ ograniczanie konfliktów w społecznościach lokalnych,
- ❖ społeczna legitymizacja decyzji władz,
- ❖ aktywizacja lokalnej społeczności,
- ❖ usprawnienie komunikacji ze społecznością lokalną,
- ❖ możliwość uregulowania współpracy władzy lokalnej z organizacjami społecznymi,
- ❖ mobilizowanie zasobów lokalnych do realizacji różnorodnych przedsięwzięć przyczyniających się do wzrostu jakości życia mieszkańców,
- ❖ inne, niezdefiniowane tu korzyści, a charakterystyczne dla twojej gminy.

Ćwiczenie 2.

Zastanów się nad poniższymi pytaniami:

- ❖ Jakie korzyści z uczestnictwa mieszkańców w życiu gminy może osiągać władza lokalna?
- ❖ Jakie korzyści z partycypacji mogą osiągnąć sami mieszkańcy?
- ❖ Kto i w jaki sposób może jeszcze skorzystać z partycypacji mieszkańców?

2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE (SPOŁECZNE)

W rozdziale tym zostanie przedstawiona ogólna charakterystyka wszystkich form aktywności obywateli, która opiera się na współdziałaniu w jakiejś grupie (organizacji). Przedstawimy nie tylko bardzo sformalizowane możliwości działania w ramach np. fundacji i stowarzyszeń, ale przede wszystkim pokażemy poprzez funkcje i zadania takich grup jak mogą one działać w gminach i na obszarach wiejskich bez konieczności tworzenia jakichkolwiek instytucji.

Ćwiczenie 3.

W trakcie opracowywania Programu Wspierania Przedsiębiorczości w Gminie Czchów w województwie małopolskim okazało się, że pojedynczy przedsiębiorcy mają małe szanse na rozwój w sytuacji, gdy brakuje dostępnych informacji o możliwościach nawiązywania kontaktów handlowych. W trakcie spotkań burmistrza z przedstawicielami lokalnych przedsiębiorstw w ramach comiesięcznych „Czwartków u Burmistrza” zrodziła się inicjatywa powołania Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Czchów. Podstawowym celem stowarzyszenia miałyby być promowanie walorów turystycznych gminy oraz wspieranie lokalnej przedsiębiorczości i pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania projektów służących rozwiązywaniu problemów mieszkańców.

Opierając się na powyższym przykładzie, zastanów się:

- 1. W jakim celu władza lokalna może inspirować powstawanie takich organizacji?*
- 2. Komu mogą one służyć?*
- 3. Kto (jacy mieszkańcy) powinien uczestniczyć w pracach takiej organizacji?*
- 4. Jaką rolę powinna pełnić władza lokalna po powstaniu takiej organizacji?*

Organizacja społeczna (pozarządowa) to grupa osób dobrowolnie zrzeszona i działająca nie dla zysku w celu realizacji określonych celów, najczęściej społecznych i charytatywnych. Działalność określonej grupy może mieć charakter niesformalizowany lub sformalizowany. Przedstawiona definicja nie ma wyczerpującego charakteru, gdyż do chwili oddawania materiałów do druku, nie ma również w polskim systemie prawnym ustawowej definicji organizacji pozarządowych.

2.1. Co to są organizacje pozarządowe?

Najwyższą formą zorganizowania aktywności mieszkańców gminy są organizacje pozarządowe (społeczne).

Według definicji podanej w projekcie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie „ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI SĄ, NIE BĘDĄCE JEDNOSTKAMI SEKTORA FINANSÓW PUBLICZNYCH I NIE DZIAŁAJĄCE W CELU OSIĄGNIĘCIA ZYSKU, OSOBY PRAWNE LUB JEDNOSTKI NIE POSIADAJĄCE OSOBOWOŚCI PRAWNEJ, W TYM FUNDACJE I STOWARZYSZENIA...”. Zagwarantowane w Konstytucji RP prawo do organizowania się umożliwia obywatelom rozwijanie własnej aktywności w różnego rodzaju organizacjach politycznych, społecznych, kulturalnych czy też gospodarczych³.

Członkami organizacji pozarządowych są zazwyczaj obywatele grupy (społeczności) z danego obszaru, skupieni wokół problemu czy kwestii bezpośrednio ich dotyczących. Przepisy prawne regulujące sposób zawiązywania i reguły działania organizacji pozarządowych zawarte są w szeregu szczegółowych ustaw. Istnieją organizacje o bardzo zróżnicowanej strukturze organizacyjnej. Mamy zatem kluby osiedlowe, grupy wsparcia, komitety lokalne, stowarzyszenia, fundacje czy związki, oraz federacje czy luźno skonfederowane porozumienia organizacji. Ogólnie przyjęte znaczenie pojęcia "organizacja pozarządowa" dotyczy zazwyczaj fundacji i stowarzyszeń. Jest ono o tyle nieprecyzyjne, że pomija w swym rozumieniu wszelkie grupy i ruchy nieformalne, których jest w Polsce z pewnością zdecydowanie więcej niż stowarzyszeń i fundacji.

Przymiotnik **pozarządowa** ma odróżnić ten rodzaj organizacji od sektora publicznego. Na określenie organizacji pozarządowej często używamy angielskiego skrótu **NGO: Non-Governmental Organisation**. Będziemy wymiennie używać dwóch nazw – „organizacje pozarządowe” i „organizacje społeczne”.

Bez względu na charakter aktywności i zakres zadań wszystkie organizacje pozarządowe wyróżniają się kilkoma zasadniczymi cechami.

CECHY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

- ❖ **SUWERENNOŚĆ** – czyli niezależność od innych partnerów życia publicznego gminy (np. od samorządu lokalnego i biznesu). Samodzielnie podejmują decyzje ponosząc za to wszystkie ich konsekwencje prawne.
- ❖ **DZIAŁALNOŚĆ NIE NASTAWIONA NA ZYSK** (non profit).
- ❖ **INSTYTUCJONALNOŚĆ** – określona struktura organizacyjna.
- ❖ **DOBROWOLNOŚĆ** – uczestnictwo w organizacjach pozarządowych nie może odbywać się pod przymusem.
- ❖ **WOLONTARIAT** – działalność organizacji pozarządowych często opiera się na nieodpłatnej pracy świadczonej przez wolontariuszy.

Organizacje pozarządowe nie są nastawione w swoich działaniach na zysk, a wyprodukowane przez nie dobra i świadczenia mają służyć dobru publicznemu. Dobrowolność uczestniczenia w działalności organizacji pozarządowych wynika z indywidualnego prawa każdej jednostki do zrzeszania się. Wiele osób działa w organizacjach pozarządowych ochotniczo, bez żadnego wynagrodzenia za świadczoną pracę, dlatego jedną z cech wyróżniających organizacje pozarządowe jest wolontariat. We wspomnianym już projekcie Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zamieszczona jest **DEFINICJA WOLONTARIUSZA. PRZEZ TO POJĘCIE ROZUMIE SIĘ „OSOBĘ, KTÓRA OCHOTNICZO I BEZ WYNAGRODZENIA W ROZUMIENIU PRZEPISÓW KODEKSU PRACY, WYKONUJE ŚWIADCZENIA NA ZASADACH OKREŚLONYCH W USTAWIE, NA RZECZ KORZYSTAJĄCYCH WYMIENIONYCH W ART. 39 UST. 1”**. A SĄ TO W SZCZEGÓLNOŚCI: ORGANIZACJE POZARZĄDOWE, ORGANY ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ (Z WYŁĄCZENIEM PRZEZ NIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ) ORAZ JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE PODLEGŁE ORGANOM ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ.

Organizacje pozarządowe pełnią istotną rolę w społecznościach lokalnych. Dzięki nim władza lokalna może realizować zdecydowanie więcej zadań i rozwiązywać większą liczbę problemów mieszkańców. Dla umocnienia ich pozycji w realizacji zadań publicznych na rzecz społeczności lokalnych i grup społecznych wprowadzone ma zostać pojęcie „działalności pożytku publicznego”. Przywoływana już tutaj wielokrotnie ustawa w projekcie zaproponowanym Sejmowi RP przez Rząd definiuje, iż **„DZIAŁALNOŚCIĄ POŻYTKU PUBLICZNEGO JEST DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNIE UŻYTECZNA, PROWADZONA PRZEZ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE W SFERZE ZADAŃ PUBLICZNYCH OKREŚLONYCH W USTAWIE”**. W art. 4 projektu Ustawy wymienia się 16 dziedzin (obszarów) życia społecznego, które uznane są za działalność pożytku publicznego.

Organizacje pozarządowe są coraz częściej niezbędnym partnerem społecznym władzy lokalnej w zwiększaniu sum środków finansowych potrzebnych na realizację różnych projektów oraz często wymaganym przy ubieganiu się o dotacje z środków pomocowych np. Unii Europejskiej.

Jak widać z powyższego, organizacje pozarządowe pełnią różnorodne funkcje w społeczności lokalnej i działają w bardzo różnych obszarach aktywności.

FUNKCJE ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH:

- ❖ reprezentowanie interesów (rzecznik interesu),
- ❖ pomocy bezpośredniej,
- ❖ opiniotwórcza,
- ❖ innowacyjna,
- ❖ integracyjna .

Funkcja **reprezentowania interesów (rzecznik interesu)** sprowadza się do realizacji podstawowego założenia: organizujemy się po to, by być skuteczniejszymi, zarówno na etapie komunikacji swoich interesów, jak i ich realizacji. Reprezentacja grupy przekazuje opinie swojego środowiska.

Organizacja pozarządowa na poziomie gminy może być wyrazicielem interesów całej społeczności lokalnej, ale nie jest z pewnością jej „reprezentantem” czy też „rzecznikiem”.

Funkcja **pomocy bezpośredniej** polega na podejmowaniu działań służących zaspokajaniu potrzeb, których w pełni nie zaspokaja władza ani nikt inny.

Funkcja **opiniotwórcza** zbliżona jest do reprezentacji interesu, jednak opinia ma inne znaczenie niż interes. Organizacje pozarządowe, bazujące często na ekspertach i ich wiedzy fachowej, wypracowują niezależne od rządowych (samorządowych) stanowiska na temat bieżącej sytuacji politycznej, społecznej, ekonomicznej, tworzą rekomendacje, często propozycje zmian ustaw. Tym samym wpływają na kształtowanie się opinii publicznej na dany temat dzięki porównaniu rządowych i pozarządowych zdań.

Funkcja **innowacyjna** polega na tym, że organizacje pozarządowe obserwują bacznie rzeczywistość i starają się w nowatorski sposób wypełnić luki w sferze realizacji potrzeb społecznych. W procesie partycypacji społecznej na poziomie gminy na pierwszy plan wychodzi funkcja **integracyjna**, czyli działania na rzecz społecznej aktywności i integracji.

Funkcja **integracyjna** (działanie na rzecz aktywizacji i integracji społecznej) przejawia się też na dwóch płaszczyznach działania wewnątrz i na zewnątrz. Grupa działająca w organizacji społecznej skupia się wokół pewnej idei, przyjmuje określone metody działania, przez wspólną pracę głębiej się integruje. Tym większe znaczenie ma funkcja integracyjna im organizacja, grupa jest większym środowiskiem. Działania na rzecz integracji mogą być i często są jednym z podstawowych celów organizacji pozarządowych. Chodzi tu o integrację w wymiarze społecznym, czyli zapobieganie i zwalczanie wszelkich form wykluczenia społecznego i jednoczesne działanie na rzecz aktywnego uczestnictwa osób, środowisk zagrożonych marginalizacją. Tłem negatywnych zjawisk, jak dyskryminacja czy marginalizacja, są różnice narodowościowe, etniczne, kulturowe, religijne itd., czy też wynikające z różnego statusu społecznego: niepełnosprawni, bezdomni, ubodzy czy repatrianci. Celem władz gminy lub organizacji społecznych powinno być przełamywanie tego typu barier i działanie na rzecz integracji wspólnoty.

Działania aktywizujące podejmowane przez organizacje pozarządowe skierowane są:

- ❖ **do wewnątrz**, czyli do członków organizacji. Organizacje pozarządowe, szczególnie oparte na członkostwie (stowarzyszenia, związki, kluby, itp.) oferują szeroką gamę zajęć aktywizujących swoich członków, mogą to być spotkania, wspólne wyjazdy itp.
- ❖ **na zewnątrz**, organizacje pozarządowe kierują swoje usługi i świadczenia do szerokiego kręgu odbiorców. Wiele organizacji pozarządowych jest wyspecjalizowanych w realizacji takich działań aktywizujących jednostki i różne grupy. Organizacje pozarządowe min. organizują i prowadzą kursy i szkolenia, w tym doskonalenia zawodowe, językowe, komputerowe itd.; prowadzą warsztaty, instruktaże czy produkują materiały szkoleniowe.

PRZYKŁAD:

W Paśtęku (woj. warmińsko-mazurskie) – małej gminie o charakterze rolniczym od wielu lat najpoważniejszym problemem jest utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia. Grupa społeczników (w tym również osób bezrobotnych) podjęła z inicjatywy władz samorządowych wysiłek założenia lokalnego stowarzyszenia. Jego głównym celem jest promowanie przedsiębiorczości i tworzenie warunków dla jej rozwoju. W związku z tym Centrum Rozwoju Ekonomicznego Paśtęka prowadzi „inkubator” przedsiębiorczości dla powstających i już działających, ale potrzebujących wsparcia, małych przedsiębiorstw. Centrum prowadzi fundusz pożyczkowy na uruchomienie działalności gospodarczej. Dodatkowo CREP prowadzi różnorodne szkolenia przygotowujące bezrobotnych do podjęcia pracy i wspomagające działalność miejscowych firm. Całkiem niedawno CREP podjął działania na rzecz kobiet, które przez wiele lat nie mogą znaleźć pracy, organizując dla nich system pracy chałupniczej. Dla realizacji wszystkich tych zadań CREP zatrudnia ok. 10 osób.

WNIOSEK:

Przez swoje działania przyczynia się do powstania nowych miejsc pracy w gminie, a ich przyrost szacuje się na kilkaset w ciągu kilku ostatnich lat.

Powyższy przykład pokazuje, że lokalne organizacje społeczne z jednej strony działają na rzecz zwiększenia miejsc pracy na obszarze gminy, z drugiej strony same są przykładem poważnego pracodawcy zatrudniającego nawet kilkanaście osób, co jest znaczące w skali gminy wiejskiej.

Pamiętaj!

Staraj się stworzyć warunki do tego, aby mieszkańcy chcieli się aktywnie włączyć w sprawy gminy.

2.2. Rodzaje organizacji pozarządowych (społecznych)

Aby ułatwić samorządowcom poruszanie się w szerokiej rodzinie organizacji pozarządowych spróbujemy podzielić je według różnych kryteriów. Podobnymi kryteriami posługują się organy samorządowych województw w procedurze doboru partnerów społecznych i gospodarczych. Procedura ta uregulowana jest w Rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 17 sierpnia 2000 r., w sprawie trybu wyłaniania przedstawicielstwa partnerów społecznych i gospodarczych. Kwalifikacja ta może być ważna w perspektywie potencjalnej współpracy z samorządem terytorialnym.

Organizacje pozarządowe można podzielić biorąc pod uwagę:

- ❖ osobowość prawną,
- ❖ prowadzenie działalności gospodarczej,
- ❖ zasięg oddziaływania społecznego,
- ❖ przedmiot działalności.

Organizacje pozarządowe dzielą się na posiadające **osobowość prawną** i **nieposiadające osobowości prawnej**. O tym, czy organizacja posiada osobowość prawną decyduje **wola ustawodawcy zawarta w akcie regulującym działalność danego typu organizacji i wybór formy prawnej uznawanej w polskim systemie prawnym oraz skuteczne przeprowadzenie wymaganej przepisami prawnymi procedury rejestracyjnej organizacji**, sposób jej złożenia. Przykładem organizacji posiadających osobowość prawną jest fundacja, stowarzyszenie, związek wyznaniowy. Organizacje posiadające osobowość muszą być zgłoszone do Krajowego Rejestru Sądowego. Każdy może sprawdzić rejestrze czy dana organizacja rzeczywiście posiada osobowość prawną. Przykładem organizacji społecznych nieposiadających osobowości prawnej są stowarzyszenia zwykłe, i inne **grupy nieformalne, powoływane ad hoc najczęściej dla osiągnięcia założonego efektu (np. klub dyskusyjny, grupa protestujących mieszkańców itp.)**. W gminach, szczególnie na obszarach wiejskich, najczęściej spotykamy organizacje nieposiadające osobowości prawnej, ponieważ działają one małą skalę i są w stanie realizować swoje cele bez konieczności przejścia przez procedury rejestracyjne. **Mimo tego na terenach wiejskich działa dużo organizacji pozarządowych, które są częścią ogólnopolskich organizacji i są popularną formą aktywności (np. ochotnicza straż pożarna, koła gospodyń wiejskich, kółka rolnicze itd.)**. **Zarówno koła gospodyń wiejskich, jak i kółka rolnicze są szczególnymi przykładami organizacji pozarządowych**. Szczególność ta dotyczy tego, że w obu przypadkach mamy do czynienia z dwoma typami organizacji społeczno-zawodowych rolników. Koła gospodyń wiejskich mogą być samodzielne i wtedy muszą mieć regulamin zarejestrowany w wojewódzkim związku rolników, kółek i organizacji rolniczych. Mogą być także wyodrębnioną jednostką organizacyjną kółka rolnicze, która posiada swoją reprezentację we wszystkich jej statutowych organach. Jeśli zaś mówimy o kółkach rolniczych, to one zawsze mają osobowość prawną (na podstawie art. 22 ustawy z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolniczych (Dz.U. nr 32, poz. 217 z 1997 r., nr 121, poz. 769 i z 1998 r., nr 106, poz. 668)). Innym przykładem organizacji społecznych na terenach wiejskich mogą być tworzone spontanicznie przez mieszkańców komitety na rzecz jakiejś określonej sprawy. Z reguły po osiągnięciu swojego celu takie niesformalizowane grupy rozwiązują swoją działalność, np. komitet na rzecz telefonizacji wsi czy komitet rodziców i uczniów obrony szkoły przed likwidacją. Zdarza się jednak, że przekształcają się one w bardziej trwałe inicjatywy i rejestrują się jako fundacja lub stowarzyszenie i uzyskują osobowość prawną.

Organizacje mogą prowadzić działalność gospodarczą (w różnych formach prawnych); nie jest to jednak cecha konstytutywna organizacji, jak w przypadku przedsiębiorstw gospodarczych. Większość organizacji społecznych (pozarządowych) nie prowadzi działalności gospodarczej. Przyczyną takiej sytuacji były częste zmiany regulacji prawnych dotyczących działalności gospo-

darczej organizacji pozarządowych. Samo podjęcie przez organizacje pozarządowe działalności gospodarczej nakłada na nie nowe obowiązki prawne i podatkowe. Powoduje m.in. konieczność rejestracji w krajowym rejestrze gospodarczym, wprowadzenia skomplikowanego systemu rozliczenia i sprawozdań ze swojej działalności, na zasadach wspólnych dla sektora przedsiębiorców prywatnych. Warto w tym momencie rozwiać często pojawiającą się wątpliwość jak ma się nienastawienie na zysk (charakter non-profit) organizacji pozarządowych do prowadzenia przez nie działalności gospodarczej. W wyniku każdej działalności gospodarczej powinny pojawić się dochody. Dochód z działalności gospodarczej organizacji pozarządowych nie może być wykorzystany jako zysk do podziału przez członków organizacji, ale musi być przeznaczony na działalność statutową organizacji. To zasadniczo różni organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą od przedsiębiorstw biznesowych. **Jeśli jednak dochód z działalności gospodarczej organizacji pozarządowej służy jej członkom do uzyskiwania dochodów własnych, to raczej mamy do czynienia nie z typowym NGO, ale z organizacją biznesową, która tylko wykorzystuje szyld NGO do reprezentowania swoich interesów i realizacji partykularnych potrzeb.**

Partnerem dla organów samorządu terytorialnego mogą być zarówno organizacje społeczne nieposiadające osobowości prawnej, jak i posiadające osobowość prawną, te prowadzące działalność gospodarczą **oraz te, które takiej działalności nie prowadzą.**

Cechami charakteryzującymi sposób działania organizacji pozarządowych są: **efektywność, elastyczność, gospodarność, nie nastawienie na zysk, działanie w granicach i w sposób zgodny z prawem.** Dzięki temu, że organizacje społeczne skupiają aktywne i kreatywne jednostki (bez nich nie mogłyby przecież powstać) stają się cennym źródłem pomysłów dla realizacji wspólnych interesów, czy rozwiązywania problemów lokalnych itd. Dzięki tym cechom organizacje społeczne mogą być i są pożądanym partnerem, częstokroć konkurencyjnym wobec sektora biznesu (przedsiębiorców prywatnych).

W zasadzie każdy może założyć organizację pozarządową. O takiej osobie czy grupie osób mówimy, że jest inicjatorem lub fundatorem (w wypadku fundacji). Jak już była mowa do powstania organizacji społecznych wystarczająca jest inicjatywa grupy osób. Jeśli jednak grupa ta chce działać w bardziej skomplikowanych, ale i stabilnych strukturach, czy też prowadzić działalność gospodarczą, musi założyć i zarejestrować organizację według określonych procedur. Ponieważ jest to proces złożony i różniący się w zależności od typu organizacji nie będziemy go opisywać. Warto jednak wskazać, że istnieje wiele organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą przy tworzeniu nowych organizacji. **Kilka użytecznych adresów takich organizacji – wspomagających informacją i szkoleniami – podajemy na załączonym do tych materiałów cd-romie.**

Chcąc założyć organizację pozarządową na swoim terenie władze gminy mogą zwrócić się o pomoc do takich organizacji jak: **Biuro Obsługi Inicjatyw Samopomocowych (BORIS)**, Stowarzyszenie **Klon/Jawor**. Adresy do tych i innych organizacji znajdziesz na końcu podręcznika. Zanim władze gminy, czy urzędnicy pracujący w urzędzie, podejmą decyzję o założeniu organizacji pozarządowej, warto by zastanowili się na ile realnie będą mogli pogodzić swoją pracę w urzędzie z działalnością w organizacji. Rysują się tu co najmniej dwie kwestie utrzymania aktywnego działania organizacji pozarządowej oraz przejrzystości i etyki działań.

Z punktu widzenia przejrzystości działalności władz gminnych najlepiej jest, kiedy przedstawiciele władz samorządowych sami nie włączają się bezpośrednio w powstawanie i działalność organizacji społecznych. Działalność gminy w zakresie wspierania inicjatyw społecznych może polegać na aktywizowaniu mieszkańców w kierunku tworzenia organizacji oraz wspierania ich na etapie zakładania organizacji, np. radami prawnika współpracującego z gminą.

Pamiętaj: Organizacje pozarządowe mogą być tworzone również z inicjatywy organów gminy.

Szczególnym rodzajem stowarzyszenia jest **stowarzyszenie gmin**. Gminy mogą tworzyć stowarzyszenia razem z powiatami i województwami zgodnie z postanowieniem art. 84.1 ustawy o samorządzie gminnym. Celem powoływania stowarzyszeń gmin jest wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów.

Podsumowanie rozdziału

Nie ma zamkniętego katalogu organizacji społecznych w szerokim tego słowa znaczeniu. Organizacją pozarządową są: związki zawodowe, organizacje społeczno-zawodowe rolników, stowarzyszenia, grupy interesu, ruchy obywatelskie, fundacje i inne dobrowolne zrzeszenia (np. kółka gospodyń wiejskich, szkolne kluby europejskie, kluby sportowe... itd.).

Najbardziej popularną formą organizacji pozarządowej działającej na terenie gminy jest stowarzyszenie.

Na podstawie obowiązującego Prawa o stowarzyszeniach wyróżnić możemy dwa rodzaje stowarzyszeń. **NAJPROSTSZYM RODZAJEM JEST STOWARZYSZENIE ZWYKŁE. JEST TO UPROSZCZONA FORMA STOWARZYSZANIA SIĘ MIESZKAŃCÓW GMINY. DO JEGO POWSTANIA POTRZEBA TYLKO TRZECH OSÓB, KTÓRE UCHWALAJĄ REGULAMIN STOWARZYSZENIA I ZGŁASZAJĄ SWOJĄ DZIAŁALNOŚĆ DO STAROSTY POWIATU, W KTÓRYM PROWADZIĆ BĘDĄ SWOJĄ DZIAŁALNOŚĆ. JEDNYM Z WAŻNYCH OGRANICZEŃ STOSOWANYCH W STOSUNKU DO STOWARZYSZEŃ ZWYKŁYCH JEST ZAKAZ PRZYJMOWANIA DOTACJI⁴.** Przykładem takich stowarzyszeń mogą być różnorodne grupy hobbystyczne lub takie, których działalność w pełni opiera się na wolontariacie i nie ponosi się z tego tytułu żadnych kosztów.

KOLEJNĄ FORMĄ SĄ TAKIE STOWARZYSZENIA, DO ZAŁOŻENIA KTÓRYCH POTRZEBA MINIMUM 15 CZŁONKÓW. MOGĄ ONE POZYSKIWAĆ DOTACJE, ALE MUSZĄ PROWADZIĆ PEŁNĄ RACHUNKOWOŚĆ. STOWARZYSZENIE MUSI BYĆ ZAREJESTROWANE I, W ODRÓŻNIENIU OD STOWARZYSZENIA ZWYKŁEGO, REJESTRACJI DOKONUJE SIĘ W KRAJOWYM REJESTRZE SĄDOWYM.

Wszystkie organizacje pozarządowe tworzą **sektor organizacji pozarządowych** w odróżnieniu od sektora publicznego czy przedsiębiorców prywatnych.

2.3. Trzy „sektory”

W każdej społeczności, w każdej gminie ścierają się ze sobą różnorodne interesy. Interesy te uwiadaczniają się w momencie podjęcia działań przez różnych partnerów. Różnice interesów wynikają ze zróżnicowania celów, jakie chcą osiągnąć poszczególni partnerzy. W każdej społeczności mamy do czynienia z trzema grupami partnerów, inaczej nazywamy je **sektorami**. Podział na „sektory” wynika z różnych kryteriów. (Więcej na ten temat – patrz strona [www](#) i załączony CD-ROM).

W ZALEŻNOŚCI OD CHARAKTERU PRAWNEGO DANEGO PODMIOTU MOŻEMY WYRÓŻNIĆ PODMIOTY PUBLICZNE, PRYWATNE, SPOŁECZNE. DLATEGO TEŻ MÓWIMY O GRUPIE INSTYTUCJI PUBLICZNYCH (SEKTOR I), CZYLI WŁADZA I ADMINISTRACJA PUBLICZNA SZCZEBŁA RZĄDOWEGO I SAMORZĄDOWEGO. KOLEJNĄ GRUPĘ STANOWIĄ PRZEDSIĘBIORSTWA (SEKTOR II), KTÓRYCH CECHĄ CHARAKTERYSTYCZNĄ JEST DZIAŁALNOŚĆ DLA ZYSKU. SEKTOR III TO WSZYSTKIE INICJATYWY OBYWATELSKIE, ORGANIZACJE SPOŁECZNE I POZARZĄDOWE. W TEJ GRUPIE WYMIENIAMY WSZYSTKIE NIESFORMALIZOWANE FORMY AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ (NP. PROTESTY, UDZIAŁ W REFERENDACH, KOMITETY LOKALNE, KOŁA GOSPODYŃ WIEJSKICH ITP.), JAK RÓWNIEŻ STOWARZYSZENIA, FUNDACJE, ZWIĄZKI ZAWODOWE, UGRUPOWANIA I PARTIE POLITYCZNE, ZWIĄZKI WYZNANIOWE.

Wszystkie z wymienionych instytucji każdego sektora działają dla osiągnięcia ustanowionych przez siebie lub odnośne ustawy celów. Istotą pobudzania aktywności obywatelskiej jest zgodność celów i zamierzeń przedstawicieli współpracujących ze sobą sektorów.

3. KOMUNIKACJA

Rozdział ten poświęcony jest tematowi wzajemnego komunikowania się władz gminy z jej mieszkańcami i ich przedstawicielami. W rozdziale tym znajdziecie Państwo wskazówki, jak zapewnić w gminie dobrą komunikację, jak korzystać z różnych źródeł informacji, oraz jak tworzyć kampanie informacyjne.

Ćwiczenie 4.

Proszę wymienić wszystkie formy komunikacji społecznej, jakie wykorzystujecie Państwo w swojej gminie. Następnie postarajcie się Państwo uszeregować je wg kryterium skuteczności tzn., która z nich pozwala najlepiej wzajemnie wymienić informacje w Państwa gminie. Proszę uzasadnić, dlaczego tak się dzieje.

Podstawową rolę w procesie partycypacji społecznej pełni **informacja** oraz **komunikacja**. Informacja to zestaw danych, wiedzy itp. Komunikacja natomiast to proces przekazywania informacji. Informacja jest podstawowym narzędziem niezbędnym do aktywnego uczestnictwa w życiu gminy. Znane są przykłady takich gmin, gdzie nie istnieje prasa lokalna, oraz żadne informacje nie są przekazywane z urzędów gminy do jej mieszkańców. Jednakże całe szczęście, że takich gmin jest już coraz mniej.

Pamiętaj!

W dzisiejszym świecie mamy nadmiar informacji oraz coraz łatwiejszy do niej dostęp. Staraj się komunikować ze swoimi mieszkańcami i partnerami w taki sposób, aby dokładnie rozumieli, czego od nich oczekujesz. **Wysyłaj do nich jasne komunikaty.**

Aktywność obywateli wzrasta jeśli władza lokalna podejmuje wysiłki w kierunku zachęcania mieszkańców do angażowania się w życie gminy. Jak to osiągnąć?

Rada gminy powinna dbać o bieżące informowanie mieszkańców o podjętych decyzjach i planach w prosty i zrozumiały dla nich sposób. Podobnie wójt gminy i odpowiedni przedstawiciele urzędu powinni stale informować mieszkańców nie tylko o podjętych decyzjach, ale głównie o swoich zamierzeniach, planach i możliwościach nawiązania współpracy wszystkich partnerów lokalnych.

Najważniejszym czynnikiem w aktywizacji obywateli jest przepływ informacji.

PRZYKŁAD:

Władze lokalne w Wlk. Brytanii wydają własne informatory, dostarczane do domów na terenie gminy lub (biedniejsze) wykładane w sklepach, urzędach, szkołach i innych miejscach. Zamieszczane są tam informacje dotyczące tego, czym w ostatnim okresie zajmowała się Rada, i czym planuje się zająć w najbliższym okresie oraz na jakie problemy natrafia w swej pracy. Bardzo częstą praktyką jest zapraszanie mieszkańców do dzielenia się swoimi pomysłami dotyczącymi rozwiązywania spraw istotnych dla określonych grup społecznych lub całej wspólnoty.

Opracowanie i wdrożenie dobrej, czyli skutecznej kampanii informacyjnej w gminie należy rozpocząć od zbadania lokalnej społeczności, jakie są jej opinie w sprawie, którą chcemy realizować przy udziale mieszkańców. Dobrym przykładem takiego działania jest rozwiązywanie problemów ochrony środowiska w gminie Dukla w województwie podkarpackim⁵.

PRZYKŁAD:

Władze lokalne Dukli postanowiły zaplanować i zrealizować kampanię informacyjną, adresowaną do społeczności lokalnej, która miała wspomóc wprowadzanie nowego gminnego systemu gospodarki odpadami (wprowadzenie segregacji i odpłatności za wywóz i utylizację odpadów stałych na terenie gminy). Zadanie to zostało zrealizowane w trzech etapach: zbadanie stosunku mieszkańców gminy do segregowania odpadów, opracowanie strategii informacyjnej dotyczącej programu segregacji, opracowanie materiałów promocyjno-informacyjnych dotyczących zasad nowej gospodarki odpadami stałymi. W ramach pierwszego etapu prac przygotowano ankietę, którą dostarczono mieszkańcom poprzez: dzieci, sołtysów, na zebraniach wiejskich, przez pracowników UMiG i spółki gminnej „Gospodarka Komunalna i Mieszkaniowa”, *Direct Mail* (wysyłkę pocztową). Urząd otrzymał z powrotem 154 odpowiedzi, które pokazały, że:

- ❖ Program segregacji odpadów wywołuje duże zainteresowanie wśród mieszkańców gminy, a zwłaszcza wśród mieszkańców wsi, którzy oddali aż 80% przekazanych im kwestionariuszy;
- ❖ Duklanie wiedzą, co to jest segregacja (dzielenie śmieci na różne grupy) i mają do niej stosunek pozytywny;
- ❖ Mieszkańcy wsi zdecydowanie postulowali akcję informacyjną: chcieli wiedzieć po co się segreguje odpady, jak to się robi, czemu to służy. Oni też zgłaszali najwięcej pomysłów mających usprawnić wprowadzanie segregacji odpadów w Dukli;
- ❖ Obawy wywołuje nie sam program segregacji, ale wątpliwości, czy pojemniki będą regularnie opróżniane.

Dzięki tym informacjom można było dokładnie opracować strategię promocji programu w gminie, zachowując wszystkie zasady dobrej komunikacji społecznej.

Istotne z punktu widzenia skuteczności procesu komunikacji jest prawidłowe opracowanie ankiety. Poniżej prezentujemy kilkanaście przykładowych pytań, jakie użyto w Dukli i, które można zastosować w innych podobnych sytuacjach.

Ramowy scenariusz wywiadu pogłębianego⁶ :

1. Jakie są Pana/Pani zdaniem najpoważniejsze problemy gminy i miasta?
2. Co się robi w celu ich rozwiązania?
3. Kto podejmuje takie działania?
4. Czy gmina ma strategię długoletniego rozwoju?
5. Czy ludzie, którzy są aktywni mogą liczyć na poparcie gminy?
6. Jak uzyskać takie poparcie?
7. Jak organizuje się społeczność lokalna w Pana/Pani wsi?
8. Jaka rolę w społeczności lokalnej Pan/Pani odgrywa?
9. Jakie funkcje w życiu społecznym i zawodowym Pan/Pani pełni?
10. Na czym polegają problemy komunikacyjne, konflikty w Pana/Pani wsi?
11. Skąd ludzie dowiadują się o społecznych inicjatywach?
12. Gdzie i jak przekazuje się informacje o działaniu gminy?
13. Czy dobrze porozumiewa się Pan/Pani z władzami gminy, sołtysem?
14. Czy UMiG działa poprawnie – czy łatwo załatwić tam sprawy?

Jak wcześniej powiedzieliśmy, jest to przykładowy zestaw pytań. W zależności od badanego problemu zestaw ten może być ograniczony, jak i poszerzony. Ważne jednak jest, aby być pewnym: co chcemy zbadać oraz, aby wyniki były wiarygodne; ankietę powinna dotrzeć, jeśli nie do wszystkich, to przynajmniej do większości mieszkańców gminy. Najlepiej przy tym wykorzystać lokalną gazetę, ulotki wyłożone w sklepach, kościołach, dostarczane do domów itp. Samo przygotowanie i dostarczenie mieszkańcom ankiet jest jeszcze niewystarczające. Aby zainteresowanie mieszkańców taką akcją nie spadło, koniecznie należy opracować wyniki zebranych ankiet i podać je wraz z obiektywnym komentarzem do publicznej wiadomości. To może stać się dobrym pretekstem do rozpoczęcia debaty publicznej w gminie, która może dotyczyć np. problemów społeczności lokalnej, pomysłów na usprawnienie funkcjonowania lokalnej administracji, pomysłów na rozwiązanie różnych zidentyfikowanych problemów itp.

W celu zebrania jak najlepszego materiału informacyjnego oraz zwiększenia stopnia komunikacji wewnątrz gminy zastosować można jeszcze inne rozwiązania. Jednym z nich jest „Skrzynka pocztowa na uwagi i postulaty mieszkańców”. Takie rozwiązanie zastosowano w Bochni w województwie małopolskim. Jego celem jest regularne zdobywanie wiedzy na temat potrzeb mieszkańców. Skrzynki ustawione zostały w różnych najczęściej odwiedzanych przez mieszkańców miejscach gminy. Warunkiem skuteczności takiego rozwiązania jest jednak dbanie o to, aby

skrzynki były regularnie opróżniane oraz aby mieszkańcy mieli poczucie, że ich postulaty rzeczywiście brane są pod uwagę (więcej – patrz strona www i cd-rom).

Inną, o podobnym charakterze formą komunikacji wewnątrz gminy jest „Telefon i e-mail do wójta/burmistrza”. Takie rozwiązanie polega na tym, że raz w miesiącu wójt/burmistrz pełni dyżur telefoniczny oraz odpowiada na e-maile. W gminach, gdzie nie ma problemu z dostępem do Internetu, można prowadzić sesje chat – czyli rozmów w czasie realnym za pośrednictwem sieci Internet. Za pośrednictwem prasy lokalnej lub księży można informować społeczność lokalną o zbliżającym się terminie dyżuru telefonicznego władz z jednoczesnym podaniem tematu takiego spotkania.

Bez względu na formę komunikacji niezwykle ważne jest zrozumienie, czym jest ona w rzeczywistości.

Komunikacja jest procesem ze sprzężeniem zwrotnym. W procesie tym bierze udział Nadawca i Odbiorca. Nadawca koduje informację i wysyła ją określonym kanałem do Odbiorcy, a ten dekoduje ją. Po tym zdarzeniu Odbiorca daje informację zrotną Nadawcy.

Dla zobrazowania tego procesu przyjrzyjmy się prostemu przykładowi. Władza lokalna wysyła do określonej grupy mieszkańców listy z zaproszeniem na spotkanie w sprawie budowy kanalizacji. Po otrzymaniu tej informacji mieszkańcy udają się na spotkanie. W tym przypadku cały proces komunikacji przebiegł prawidłowo. Jednak prawie zawsze proces ten zagrożony jest wystąpieniem określonych, często niezidentyfikowanych, zakłóceń. Proces komunikacji może ulec zakłóceniu. Źródłem zakłóceń może być: zła informacja przesłana do określonego Odbiorcy, zły kod, inne informacje i ich nadmiar itp. W kształtowaniu procesu komunikacji należy o tym pamiętać, aby zapobiegać możliwym do przewidzenia zakłóceniom.

Przeszkody w procesie komunikowania się

Komunikat

- ❖ Napisany ≠ wysłany
- ❖ Wysłany ≠ odebrany
- ❖ Odebrany ≠ zrozumiany
- ❖ Zrozumiany ≠ zaakceptowany
- ❖ Zaakceptowany ≠ zapamiętany
- ❖ Zapamiętany ≠ wykorzystany

Aby zapobiec lub zniwelować wpływ zakłóceń na proces komunikacji konieczne należy przygotować spójną kampanię informacyjną.

PRZYKŁAD:

Po analizie wyników badań, jakie przeprowadzono w Dukli, przystąpiono do opracowania strategii komunikacyjnej w gminie. Biorąc pod uwagę możliwości organizacyjne, czasowe i finansowe gminy jako metody realizowania celów planowanej kampanii zostały wybrane następujące elementy:

1. Przygotowanie zestawu materiałów informacyjno-promocyjnych: ulotek, listu od burmistrza;
2. Serie spotkań informacyjnych z sołtysami i mieszkańcami sołectw prowadzonych przez pracowników UMiG i zakładu komunalnego;
3. Działania promocyjne w szkołach: konkurs plastyczny na najlepszy plakat propagujący segregowanie odpadów w danej miejscowości i inne akcje wyculające na kwestię gospodarki odpadami.

Jako pierwsza powstała kolorowa ulotka zwięźle przedstawiająca zasady segregacji odpadów, korzyści dla gminy i zasady odpłatności. Dystrybucji ulotek towarzyszyła szeroka akcja informacyjna w postaci zebrań wiejskich. Według planu w każdym z sołectw powinno się odbyć przynajmniej jedno takie spotkanie.

Zorganizowano również konkurs plastyczny wśród uczniów szkół podstawowych na najlepszy plakat informujący mieszkańców wsi, w której znajduje się szkoła, o korzyściach z segregacji odpadów. Plakaty miały powstać na szarym pakowym papierze i miały zdobić słupy ogłoszeniowe oraz sale domu ludowego podczas spotkań na temat gospodarki odpadami. Nagrodą w konkursie było publiczne wykorzystanie plakatu, a poza tym atrakcyjna gra planszowa o segregacji odpadów „Nasz zielony świat”.

Przykład ten pokazuje, jak skutecznie przy udziale mieszkańców można rozwiązywać trudne problemy, np. dotyczące ochrony środowiska. Jak widać warunkiem skuteczności jest dobrze opracowana strategia komunikacyjna.

CO TO JEST STRATEGIA KOMUNIKACYJNA? – Jest to długofalowe działanie skierowane na osiągnięcie określonego celu informacyjnego (np. poinformowanie społeczności o jakiejś ważnej sprawie lub przekonanie jej do jakiegoś rozwiązania). Strategia komunikacyjna zawiera w sobie spójny zestaw środków, narzędzi i metod oddziaływania na odbiorcę (odbiorców) ułożony w hierarchii i sekwencjach czasowych w zależności od oczekiwanych rezultatów jej oddziaływania.

Strategia komunikacyjna musi charakteryzować się paroma cechami. Oto niektóre z nich:

- ❖ przekazywanie informacji w oparciu o fakty, a nie tylko wrażenia,
- ❖ nakierowanie na polepszenie postrzegania, budowanie zrozumienia i zaufania niezbędnego dla zachowywania się w sposób wspierający,
- ❖ rozpoznawanie kluczowych odbiorców, którzy otrzymują, rozumieją przekazywane informacje i postępują zgodnie z nimi lub je odrzucają w oparciu o swoje osobiste przekonania i założenia,
- ❖ pomoc w docieraniu z właściwą informacją do właściwej osoby, we właściwym czasie, w skuteczny sposób.

Aby zwiększyć szanse uczestnictwa mieszkańców w życiu gminy ważne jest dobre poinformowanie ich z kim mogą rozmawiać o możliwościach rozwiązywania konkretnych problemów. Użytecznym do tego celu może być wydanie przez urząd „Informatora o Usługach Urzędu Gminy”. Można go wydać w postaci broszurki lub też profesjonalnie wdanego katalogu (lecz jest to drogie). Można też taki Informator na bieżąco zamieszczać w lokalnej prasie lub biuletynie informacyjnym urzędu. W Informatorze takim zamieszczać można informacje o zakresie usług poszczególnych komórek organizacyjnych urzędu, osobach i kontaktach, jakie dokumenty trzeba złożyć, aby załatwić konkretną sprawę itp. Z Informatora można się dowiedzieć o miejscu załatwienia sprawy, sposobie załatwienia, opłatach, czasie załatwienia, procedurze odwoławczej itp. Informator taki pisany musi być prosto i przejrzysto. Jest to jeden z warunków dobrego stylu komunikacji.

Style komunikacji

Zdarza się, że komunikujemy się w sposób egocentryczny, przekonani, że istnieje tylko nasza perspektywa. Koncentrowanie się wyłącznie na swoim punkcie widzenia lub punkcie widzenia partnera, zapominanie o uczuciach i potrzebach jednej ze stron – określane jest jako **niepartnerski styl komunikacji**.

Zdolność do przyjmowania perspektywy rozmówcy – nie tracąc własnej – jest cechą **partnerskiego stylu komunikowania się**. Żaden ze stylów nie jest jednoznacznie dobry lub zły. To zależy od celu komunikacji i łączących nas relacji. Jednak w sytuacjach takich, jak współpraca partnerska, uporczywe trzymanie się własnej perspektywy bywa szalenie ograniczające, uniemożliwia twórcze poszukiwanie rozwiązań.

POSTAWY	
SPRZYJAJĄCE KOMUNIKACJI	BLOKUJĄCE KOMUNIKACJĘ
akceptacja	wywyższanie się
cierpliwość	okazywanie zniecierpliwienia
sympatia	wrogie nastawienie
empatia	obojętność
dążność do kompromisu	sztywność stanowisk
gotowość do zmiany zdania	niezachwiana pewność swoich racji
otwartość	podejrzliwość
spontaniczność	tendencja do manipulacji
podkreślanie wspólnoty	podkreślanie odrębności

TYPOWE OKOLICZNOŚCI WPŁYWAJĄCE NA STOPIEŃ POROZUMIENIA SIĘ

SPRZYJAJĄCE	NIESPRZYJAJĄCE
<p>szczerze zainteresowanie sprawami innych ludzi</p> <p>ujawnianie swoich uczuć i myśli</p> <p>szacunek i zrozumienie dla partnera</p> <p>uśmiech i emocje pozytywne</p>	<p>przerywanie wypowiedzi partnera</p> <p>stałe ocenianie i wartościowanie stanowisk</p> <p>nieuprzejme zaprzeczanie</p> <p>okazywanie lekceważenia</p> <p>złośliwe żarty</p> <p>reagowanie zdenerwowaniem na wypowiedzi czy zachowanie partnera</p> <p>pesymizm</p>

PODSTAWOWYM WARUNKIEM SKUTECZNEJ KOMUNIKACJI JEST ZAPEWNIENIE WŁAŚCIWEJ REPREZENTACJI UCZESTNIKÓW PROCESU ORAZ OKREŚLENIE ZASAD KOMUNIKOWANIA I W DALSZEJ KOLEJNOŚCI WSPÓŁPRACY. KOMUNIKACJA – W ODRÓŻNIENIU OD WSPÓŁPRACY – NIE JEST ZORIENTOWANA NA WYNIK LECZ NA SAMO POROZUMIENIE SIĘ, CZYLI TAKIE PRZEKAZANIE INFORMACJI, BY DOTARŁA ONA DO ADRESATA NIEMZMIENIONA.

Wiele ustaw wskazuje na konieczność różnego rodzaju komunikacji i współpracy partnerów społecznych z władzami administracyjnymi i samorządowymi. Dla administracji i samorządu zakres reprezentacji i jej sposób wynika bezpośrednio z kompetencji poszczególnych organów. Natomiast zasady komunikacji i współpracy z partnerami społecznymi nigdy dotąd nie były uregulowane ani rozporządzeniem, ani ustawą. Sytuacja ta, która obecnie ulega zmianie, pozwala gminie na wypracowanie własnych sposobów komunikacji, które z punktu widzenia skuteczności przekazu w danym środowisku lokalnym mogły być najbardziej skuteczne. Niektóre gminy podejmowały już taki wysiłek.

Najbardziej opłacalne jest stwarzanie w gminie warunków dla **komunikacji dwukierunkowej**. Komunikacja dwukierunkowa może opierać się na bezpośrednim kontakcie mieszkańców gminy z jej władzami bądź przekazywaniu komunikatów pośrednio, za pomocą takich narzędzi jak referendum, sondaż, ankieta. Wykorzystywanie komunikacji dwukierunkowej w gminie ugruntuje we władzach gminy jak i w jej mieszkańcach świadomość relacji, nastrojów, problemów czy wyzwań stojących przed gminą.

Sposób przekazywania komunikatów (różnego rodzaju informacji) zależy od jego celu. Wyróżniamy 4 cele komunikacji:

- ❖ informacyjny,
- ❖ konsultacyjny,
- ❖ decyzyjny,
- ❖ kontroli społecznej.

3.1. Cel informacyjny

Informacja pozwala każdemu mieszkańcowi gminy oraz ich grupom na wyrobienie sobie zdania na temat bieżącej sytuacji gospodarczej, społecznej czy ekologicznej, a władzom gminy pozwala zorientować się w nastrojach społecznych lub stopniu akceptacji proponowanych rozwiązań.

Dwoma najważniejszymi, z punktu widzenia funkcjonowania społeczności lokalnej, **źródłami informacji** są sami mieszkańcy gminy z jednej strony, a z drugiej strony organy gminy. Można wskazać na wiele innych zewnętrznych w stosunku do środowiska lokalnego źródeł informacji, jak prasa ogólnokrajowa, raporty dotyczące regionu czy kraju. Nie można ich nie dostrzegać w życiu codziennym nawet małej wspólnoty, niemniej nie będziemy się nimi teraz zajmować.

Sposoby przekazywania informacji zależą od tego, kto jest ich źródłem i jaki jest cel przekazu.

Prawo lokalne.

Szczególnym rodzajem informacji jest prawo. Gmina może tworzyć na swoim obszarze własne prawo miejscowe, organem gminy uprawnionym do stanowienia prawa jest rada gminy. **Gmina podaje do informacji publicznej** fakt przyjęcia i treść nowego prawa. **Warunkiem obowiązywania przepisu prawa miejscowego jest ogłoszenie go przez wojewodę w dzienniku urzędowym województwa.** Nie istnieje zatem żadne formalne zobowiązanie władz lokalnych do publikowania aktów prawa lokalnego. Jednakże dobrym obyczajem w gminie może stać się umieszczanie takich aktów w systemie komunikacyjnym gminy (np. tablice ogłoszeń, ulotki, prasa lokalna itp.).

Częścią informacji, jaką niesie prawo, mogą być np. nowe obowiązki organów władzy lub mieszkańców danej wspólnoty lokalnej.

Prawo do informacji

Prawo obywateli do informacji jest sprzężone z obowiązkiem stworzenia dostępu do informacji publicznej (informowania).

Podmiotem prawa do informacji są wszyscy obywatele, ale mogą być to również ich grupy i organizacje. Nie muszą one wykazać się przed urzędnikiem żadnym interesem prawnym ani faktycznym, aby móc uzyskać potrzebną im informację. Działalność organów gminy jest jawna.

Pamiętaj!

Obowiązkiem urzędników gminy jest zapewnienie dostępu do informacji publicznej wszystkim zainteresowanym. Obowiązek ten wprowadza ustawa z dnia 6 września 2001 r. O dostępie do informacji publicznej (Dz. U. nr 112 z 8 października 2001, poz. 1198).

Dostęp do informacji publicznej jest bezpłatny, co oznacza tylko udostępnienie (wgląd) w dokumenty i materiały urzędowe. Prosząc o kopie dokumentów mieszkańiec gminy musi być gotowy

na poniesienie kosztów związanych z ich wydaniem.

Na poziomie jednostki samorządu terytorialnego obowiązek udzielania informacji spoczywa na:

- ❖ organach samorządu,
- ❖ podmiotach reprezentujących osoby prawne samorządu terytorialnego i inne jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego,
- ❖ podmioty reprezentujące inne osoby lub jednostki organizacyjne dysponujące mieniem komunalnym,
- ❖ osoby prawne, w których jednostki samorządu terytorialnego mają pozycję dominującą (np. spółki z większościovym udziałem skarbu komunalnego).

Mieszkańcy gminy mogą domagać się informacji dotyczących m.in.: szczegółowych kompetencji organów i urzędników, sposobu wydatkowania funduszy publicznych, dysponowania mieniem komunalnym, a nawet o kolejności rozpatrywania spraw w urzędzie. Prawo do informacji może być również realizowane poprzez udział w obradach organów kolegialnych, pochodzących z wyborów powszechnych.

Obowiązek udzielania informacji publicznej związany jest z wykonywaniem zadań publicznych i korzystaniem z majątku publicznego, dlatego staje się on też obowiązkiem organizacji pozarządowych w momencie, kiedy korzystają one ze środków publicznych lub wykonują zadania zlecone.

Udzielanie informacji obywatelom zawsze powinno być dobrą praktyką urzędników. Żeby przekaz informacji był skuteczny ważne jest wykorzystanie odpowiednich kanałów przekazu, (**kanały informacyjne**). Zadaniem wstępnym do **stworzenia strategii informacyjnej** jest zbadanie z jakich źródeł informacji korzystają najczęściej mieszkańcy danej gminy i gdzie je zdobywają. Przedstawimy w tabelce najpopularniejsze sposoby i formy przekazywania informacji z uwzględ-

Nośnik informacji	Sposób i forma przekazywania informacji
Papier	<ul style="list-style-type: none"> • informacje wywieszane na budynkach publicznych, • plakaty/gazetki informacyjne rozwieszane w miejscach dobrze widocznych, • ulotki informacyjne dostępne w miejscach publicznych, • biuletyn informacyjny (wydawany okresowo: tygodnik, miesięcznik itd.), • roczne sprawozdanie z działalności gminy, • ogłoszenia o sesjach rady gminy wraz z porządkiem obrad, • krótkie informacje o przebiegu sesji rady i podjętych decyzjach, • mailing (rozsyłanie drogą pocztową wszystkich wymienionych materiałów informacyjnych lub specjalnie przygotowanych np. list do mieszkańców gminy), • część materiału informacyjnego może być kierowana do ogółu mieszkańców za pośrednictwem prasy i innych mediów lokalnych, profesjonalnym materiałem np. informacja prasowa, anons prasowy itd.
Media elektroniczne	<ul style="list-style-type: none"> • radio lokalne (patrz przykład), • telewizja lokalna, • strona www gminy opracowanie (patrz przykład).
Lider społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • środkiem przekazu w małych społecznościach, również wiejskich, może być i często jest lider lokalny.

nieniem podziału na nośnik informacji.

W dobie, kiedy elektroniczne środki przekazu, takie jak radio, telewizja, czy od kilku lat Internet, nie istniały jeszcze lub nie były powszechnie dostępne, źródłem informacji były osoby, które przekazywały informacje ustnie. I dziś w środowiskach lokalnych, zwłaszcza wiejskich, rola **lokalnych liderów**, którzy nie tylko przekazują informacje, ale i kształtują opinię, jest bardzo ważna. Społeczność lokalna rolę lidera powierza osobom cieszącym się nie tylko wiedzą fachową, ale i autorytetem. Może być to przedstawiciel urzędu gminy, miejscowy proboszcz, działacz organizacji, czy senior wsi. W danej społeczności lokalnej może być kilku liderów opinii. Przedstawiciele władz gminy (sołtysi, wójtowie, burmistrzowie) powinni zabiegać o pozyskanie pozycji liderów lokalnych, ale warto pamiętać, że nie tylko sprawowanie urzędu daje pozycję lidera w społeczności. Potrzebna jest jeszcze charyzma.

W każdej gminie warto zidentyfikować osobę będącą takim liderem i nawiązać z nią ścisłą współpracę. Stały kontakt osobisty, możliwość bezpośredniego spotkania, uwzględnianie opinii i sugestii liderów lokalnych są czynnikami wpływającymi na stopień poinformowania społeczności lokalnej oraz mogą być ważnym elementem wzrostu aktywności społecznej mieszkańców.

Czy wiesz, kto jest w twojej gminie liderem lokalnym?

Coraz częściej środkiem wzajemnej komunikacji władz samorządowych z mieszkańcami jest Internet. Strony www pozwalają władzy lokalnej zamieszczać natychmiast bieżące informacje o tym, co jest aktualnie przedmiotem pracy urzędu gminy oraz o tym, jakie – ogólnie oczywiście – decyzje zostały podjęte. Przygotowanie strony www pozwala również doskonale promować gminę w skali nawet całego świata, jeżeli spełniony jest jeden podstawowy warunek – zamieszczone informacje na stronie muszą być przetłumaczone na język obcy, najlepiej angielski. Opracowanie strony www może rodzić spore koszty, jeżeli będzie ona bardzo bogata w informacje z różnymi odniesieniami (linkami). Czyli wtedy, kiedy strona www będzie miała rozbudowaną strukturę. Dla zwiększenia skuteczności oddziaływania strony www oraz ograniczenia kosztów jej tworzenia najlepiej jest przygotować przejrzystą i niezbyt rozbudowaną jej strukturę. Pamiętać przy tym należy o tym, że strony www są ogólnodostępne. Jednocześnie funkcjonują one w wirtualnej rzeczywistości, w której panuje ogromny chaos informacyjny. Dlatego też jest niezwykle ważne to, jak zbudowana jest strona (powinna być łatwa w obsłudze). Jej projekt powinien być tak skonstruowany, aby znalazły się tam informacje dla podstawowych grup odbiorców: mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów, ale również urzędników, radnych, polityków itd. Przy projektowaniu strony www konieczne zatem należy określić: jakie informacje przeznaczone są dla jakiej grupy odbiorców. Dlatego też zdefiniować należy te grupy odbiorców, do których rzeczywiście chcemy dotrzeć z informacją. I dla nich to powinny być przygotowane określone informacje w przejrzystym układzie strukturalnym strony.

Struktura strony www powinna zawierać następujące informacje:

- ❖ dane adresowe gminy,
- ❖ adres e-mailowy, pod który każdy może wysłać list z komentarzem, pytaniem, informacją oraz dział odpowiedzi (ogólnych) na zadane pytania,

- ❖ dane osobowe przedstawicieli samorządu terytorialnego,
- ❖ dane o historii gminy,

- ❖ dane o walorach przyrodniczo-turystyczno-kulturowych,

- ❖ dane o rozwoju społeczno-gospodarczym,

- ❖ sukcesy gminy,

- ❖ bieżące prace rady i urzędu,

- ❖ uchwały,

- ❖ plany długofalowe (np. strategia) i krótkookresowe,

- ❖ ostatnie wydarzenia,

- ❖ oferta inwestycyjna,

- ❖ oferta turystyczna i kulturalna,

- ❖ statut gminy i podstawowe regulaminy organizacyjne,

- ❖ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,

- ❖ budżet gminy na dany rok oraz założenia budżetu na rok następny,

- ❖ uchwały Rady Gminy zawierające zasady udzielania pomocy publicznej przedsiębiorstwom i organizacjom społecznym działającym na terenie gminy,

- ❖ zasady nabywania nieruchomości gminnych oraz ich wieloletniego najmu lub dzierżawy,

- ❖ zasady udzielania ulg i zwolnień podatkowych,

- ❖ inne, specyficzne dla gminy informacje.

Na płycie cd-rom i stronie www znajdziesz linki do niektórych stron internetowych gmin w Polsce.

Czy twoja gmina ma stronę internetową?

Ważną rolę w przekazywaniu informacji spełniają media lokalne, a władze samorządowe powinny wspierać je nie tylko poprzez regularne dostarczanie informacji i spotkania m.in. na konferencjach prasowych. Media lokalne często związane są z organizacjami pozarządowymi bądź są wręcz przez nie tworzone. Władze gminy przy tworzeniu własnej kampanii informacyjnej mogą zaprosić przedstawicieli mediów lokalnych. Również przy działaniach związanych z promocją gminy ta współpraca jest cenna.

Niezwykle ważne jest ułożenie możliwie jak najlepszych stosunków z mediami. Stałe ich informowanie o ważnych wydarzeniach, podawanie spójnych komunikatów, informowanie w otwarty sposób, przygotowywanie dobrych materiałów pisanych wpływa w zdecydowany sposób na wzrost stopnia poinformowania mieszkańców o gminie. Wśród sposobów współpracy z mediami wyróżniamy:

- ❖ wywiady,
- ❖ informacje prasowe,
- ❖ notatki,
- ❖ oświadczenia,
- ❖ briefingi (krótkie spotkanie informacyjne dla mediów w celu poinformowania o bieżącym wydarzeniu),
- ❖ konferencje prasowe,
- ❖ wspólne inicjatywy medialne (np. debata w telewizji lokalnej),
- ❖ udział mediów w posiedzeniach rady gminy,
- ❖ inne.

Częste informowanie i komunikowanie się z mieszkańcami przez władze gminy sprzyja tworzeniu klimatu zaufania w stosunku do władz.

3.2. Cel konsultacyjny

Konsultacje społeczne

Zanim konsultacje społeczne na poziomie gminy zostały wprowadzone ustawowo w 1996 roku, były częstą i dobrą praktyką samorządów. Konsultacje mogą mieć charakter **fakultatywny** albo **obligatoryjny**. Muszą odbyć się przed podjęciem przez radę gminy ostatecznej decyzji. W przypadku obligatoryjnego charakteru konsultacji, ich brak skutkuje nieważnością podjętej decyzji.

Obligatoryjny charakter mają konsultacje przy zmianie granic gmin lub miasta ze społecznością zamieszkującą na obszarze, którego przesunięcia dotyczą. Konsultacje w kwestii zmian terytorialnych muszą się odbyć niezależnie od tego czy zmiany zostały zainicjowane przez władze centralne (ministra właściwego ds. administracji) czy przez samą gminę. Również zanim rada gminy podejmie decyzję o utworzeniu w obrębie gminy jednostki pomocniczej musi skonsultować się z mieszkańcami. W tym trybie powstają na obszarach wiejskich sołectwa. Chęć stworzenia na obszarze gminy sołectwa zainteresowani mieszkańcy mogą sami zgłosić do gminy.

W gminnych konsultacjach społecznych ważny jest sam fakt ich przeprowadzenia. Aktywna pos-

tawa mieszkańców może doprowadzić do podjęcia przez radę gminy decyzji o przeprowadzeniu konsultacji a nawet referendum gminnego.

Pamiętaj!

Konsultacje społeczne mogą być ważnym warunkiem i zarazem czynnikiem rozwiązywania problemów wspólnoty lokalnej.

W konsultacje społeczne powinni być zaangażowani wszyscy mieszkańcy gminy. Mogą one być prowadzone z przedstawicielami społeczności lokalnej (często w tej roli mogą występować również organizacje pozarządowe). Przedmiotem konsultacji społecznych są ważne sprawy dotyczące wspólnoty. Jakaś **ważna sprawa** może również dotyczyć pewnej grupy czy środowiska w obrębie gminy, np. rodziców uczniów uczęszczających do szkoły.

Na dołączonym do materiałów cd-romie oraz na stronie www znajdziecie Państwo przykłady decyzji podejmowanych przez władze gminy, które warunkują wybór któregośkolwiek z trybów konsultacji społecznych. Znajdują się tam również podstawy prawne prowadzenia konsultacji społecznych i organizowania referendum gminnych.

Przedmiotem konsultacji może być **każda ważna** dla społeczności lokalnej **sprawa**. Szczególną przy tym wagę trzeba przywiązywać do tworzenia perspektyw rozwoju gminy. Znajduje to swoje odbicie w postanowieniach planu rozwoju gminy, potocznie nazywanego strategią.

Jak można się było dowiedzieć z podręcznika *Zarządzanie strategiczne i finansowe gminy* tworzenie planu strategicznego jest jednym z elementów nowoczesnego zarządzania gminą. W strategii powinny znaleźć się odpowiedzi na potrzeby lokalne, a największą świadomość potrzeb mają członkowie wspólnoty lokalnej. **Ponieważ strategia wpływa w długiej perspektywie czasowej na rozwój całej społeczności, powinna być tworzona na bazie konsultacji społecznych.**

Ustawodawca przyznał gminom pełną swobodę w ustalaniu zasad i trybu konsultacji społecznych. Dopiero jednak nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym z dnia 30 kwietnia 2001 r. doprecyzowała kwestie dotyczące konsultacji społecznych, otwierając drogę do lepszej współpracy samorządu terytorialnego z mieszkańcami gminy. Ministerialna instrukcja w sprawie wyłaniania, co prawda na poziomie regionalnym, reprezentacji społecznych i gospodarczych przyjmuje jednolitą procedurę wyłaniania przedstawicieli partnerów społecznych. Warto zauważyć, że skierowana jest ona do przedstawicieli dwóch sektorów niepublicznych, czyli prywatnych przedsiębiorców (II sektor) i organizacji społecznych (III sektor). Ta bardzo prosta procedura może być przyjęta przez samorządy gminne. [Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 17 sierpnia 2000 roku w sprawie trybu wyłaniania przedstawicielstwa partnerów społecznych i gospodarczych; Dz. U. z dnia 17 sierpnia 2000 r.]

Referendum

Szczególnym rodzajem konsultacji jest referendum gminne. Referendum, podobnie jak konsultacje, może mieć charakter **obligatoryjny** lub **fakultatywny**. Decyzję o przeprowadzeniu referendum podejmuje rada gminy, z wyjątkiem sytuacji referendum w celu odwołania rady gminy przed upływem kadencji. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum może wystąpić sama rada gminy lub mieszkańcy gminy. Wniosek o jego przeprowadzenie musi być poparty przez 1/10 mieszkańców uprawnionych do głosowania. Referendum uważa się za ważne, jeżeli wzięło w nim udział 30% uprawnionych do głosowania.

Referendum o charakterze fakultatywnym przeprowadza się **w sprawach dotyczących gminy**. Historie konsultacji i referendum ogłoszonych jako fakultatywne w ważnej sprawie, jaką jest zdecydowanie o zmianie terytorium gminy, pokazują jak wielkie może być zaangażowanie mieszkańców gminy. Takie kampanie „na rzecz” różnych przesunięć przystawionej między przyczyniały się często do powstawania trwałych inicjatyw społecznych jak komitety, czy organizacje społeczne (pozarządowe).

Referendum jest obligatoryjne przy samoopodatkowaniu się mieszkańców na rzecz gminy. Referendum jest również obligatoryjne w sprawie wniosku o odwołanie rady gminy przed upływem kadencji.

Obecnie w Polsce referendum nie jest stosowane często; przede wszystkim ze względu na brak tradycji, duże koszty przeprowadzenia oraz relatywnie wysoki próg frekwencji (30%).

Z wyżej wymienionych powodów warto zastanowić się, jakie inne formy konsultacji poza referendum i konsultacjami społecznymi mogą być realizowane w gminie. Poniżej przykładowa praktyczna lista.

Do najbardziej popularnych form konsultacji należą:

- ❖ spotkania z ogółem mieszkańców lub z grupami celowymi (biznesmenami, nauczycielami, osobami starszymi, mieszkańcami danego osiedla, rodzicami itp.);
- ❖ spotkania radnych z wyborcami;
- ❖ spotkania z organizacjami pozarządowymi;
- ❖ monitorowanie procesu tworzenia prawa w gminie;
- ❖ powoływanie mieszanych komisji i zespołów problemowych;
- ❖ ankieta;
- ❖ sondaż opinii;
- ❖ konsultacje w ramach „trójkąta współpracy” (patrz rozdział 4. Współpraca).

3.3. Cel decyzyjny

W trakcie wypracowywania istotnej dla społeczności lokalnej decyzji:

- ❖ zdefiniuj problem jaki chcesz rozwiązać;
- ❖ stwórz propozycje rozwiązań;
- ❖ określ spodziewane konsekwencje przyjęcia proponowanych rozwiązań, w szczególności weź pod uwagę czy twoje rozwiązanie nie zagrazi w jakiś sposób mieszkańcom gminy.

W ten sposób powinny przygotowywać się do rozwiązania problemu wszystkie zaangażowane strony, zarówno radni, zarząd gminy, inni urzędnicy, jak i partnerzy społeczni, czyli organizacje pozarządowe oraz wszystkie środowiska społeczne i ich reprezentacje.

Tylko w wyjątkowych sytuacjach mieszkańcy gminy bezpośrednio podejmują **decyzje wiążące** całą wspólnotę terytorialną. Wynika to z faktu, że w tym celu (podejmowania decyzji) są wybierane organy gminy.

Tymi wyjątkowymi przypadkami jest **referendum o samoopodatkowaniu się mieszkańców i odwołaniu rady gminy przed upływem kadencji** oraz **sytuacja wyborcza**. O referendum mówiliśmy już wyżej, warto jedynie podkreślić, że decyzja będąca przedmiotem referendum zostaje podjęta tylko w sytuacji kiedy jest ono ważne i ma charakter wiążący.

W drodze wyborów mieszkańcy podejmują decyzję kto będzie sprawował władzę w gminie. Instytucja wyborów do organów władz samorządowych jest najdalej sformalizowanym sposobem komunikowania preferencji politycznych mieszkańców wspólnoty lokalnej.

3.4. Cel kontroli społecznej

Kontrola społeczna jest złożonym procesem wymiany informacji i jej realizacji służą wszystkie wyżej wymienione instrumenty komunikacji.

Poza sformalizowanymi sposobami kontroli społecznej odbywa się ona głównie w sposób nie sformalizowany. Kontrola społeczna może być realizowana z wykorzystaniem różnorodnych metod uczestnictwa mieszkańców. Kontrola społeczna może być również sprawowana za pośrednictwem niezależnych mediów lokalnych.

3.5. Podsumowanie

Wynikiem wszelkich konsultacji społecznych w szerokim tego słowa znaczeniu jest **uspolecanie procesu decyzyjnego**. Udział przedstawicieli społeczności lokalnej w podejmowaniu decyzji czy tworzeniu prawa miejscowego rozumiany jest jako służenie wiedzą i doświadczeniem, przekazywanie opinii, wspólne dochodzenie do rozwiązań. Warto pamiętać, że wszystkie opisane w tym rozdziale instrumenty nie naruszają kompetencji organów gminy do podejmowania decyzji i stanowienia prawa, a są warunkiem niezbędnym do budowania społeczeństwa obywatelskiego, szczególnie na poziomie gminy.

4. WSPÓŁPRACA

Istnieje wiele takich dziedzin, w których władze samorządowe i organizacje społeczne mogą ze sobą współpracować dla dobra społeczności lokalnej. W tym rozdziale przedstawiamy formalne podstawy współpracy oraz jej możliwe formy i sposoby.

4.1. Poszukiwanie wspólnych interesów

Podstawą dobrej współpracy jest wzajemne poznanie tego, na czym zależy partnerom (tu: władzom samorządowym i organizacjom społecznym). W dobrze przebiegającej komunikacji obie strony otwarcie nazywają i wyrażają swoje interesy. Wówczas bowiem łatwiej się zrozumieć i ustalić, w jakich dziedzinach interesy są wspólne i mogą stanowić fundament dla wspólnych działań.

Pamiętaj! Współpracę z partnerami opieraj na interesach wspólnych. Unikaj interesów sprzecznych a jeśli się pojawiają, rozmawiaj o nich z partnerami zanim będzie za późno.

O **interesach wspólnych** mówimy wtedy, kiedy w wyniku jakiegoś działania obie strony korzystają i żadna nie traci.

Przykład

W gminie Żelów (woj. Piotrkowskie) został zlikwidowany duży państwowy zakład pracy. W wyniku tego pracę straciło kilka tysięcy mieszkańców, co spowodowało wzrost stopy bezrobocia do poziomu 40%. Władzom lokalnym trudno było znaleźć zewnętrznego, dużego inwestora. Jednocześnie istotne stało się podjęcie działań chroniących małe lokalne przedsiębiorstwa rodzinne, aby mogły rozwijać się i tworzyć nowe miejsca pracy. W związku z taką sytuacją samorząd gminy podjął decyzję o rozpoczęciu prac nad Lokalnym Programem Rozwoju. Do uczestnictwa w pracach zaproszono wielu przedstawicieli społeczności lokalnej, w tym: przedsiębiorców, organizacje społeczne, parafie, szkoły, bezrobotnych, przedstawicieli instytucji kultury, zdrowia, opieki społecznej itp. W trakcie prowadzonych warsztatów określono wspólne potrzeby dla wszystkich mieszkańców gminy. W trakcie prac udało się dojść do porozumienia, że najważniejszym celem Programu ma być rozwój przedsiębiorczości, odbywający się w taki sposób, aby przedsiębiorstwa te mogły tworzyć nowe miejsca pracy. Jednocześnie postanowiono, że należy tworzyć sprzyjające warunki dla przedsiębiorstw z innych gmin, aby chciały przенosić do Żelowa i okolicznych wsi swoje siedziby lub oddziały, tworząc tym samym nowe miejsca pracy.

W efekcie utworzono spójny system wspierania przedsiębiorczości, który dawał szansę mieszkańcom na zakładanie własnych firm i przyciągnął dużą liczbę przedsiębiorstw z innych gmin, w tym tak dużych jak Bełchatów (oddalony o 20 km) i Łódź (oddalona o 50 km).

Wniosek: określenie wspólnego interesu mieszkańców, przedsiębiorców i władzy lokalnej doprowadziło do stworzenia takich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, na których korzystają wszyscy zainteresowani.

O **interesach różnych** mówimy wtedy, kiedy żadna ze stron nie korzysta, ani nie traci. Interesy jednego z partnerów są obojętne dla drugiego.

Przykład

Nawiązując do powyższego przykładu można pokazać, że żadna z grup społecznych i zawodowych nie rościła pretensji do innych, że w trakcie realizacji Programu każdy zyska. Dla organizacji społecznych działających w Zelowie obojętne było, czy przedsiębiorcy otrzymają pomoc finansową w postaci tańszej pożyczki lub poręczenia spłaty kredytu bankowego. Dla przedsiębiorców obojętne było czy miejscowe organizacje społeczne otrzymywać będą wsparcie finansowe na realizację programów pomocy społecznej dla biednych rodzin, bezdomnych i osób spychanych na margines społeczny.

O **interesach sprzecznych** mówimy wtedy, kiedy korzyść jednego z partnerów jest stratą dla drugiego; kiedy sytuacja taka prowadzi do konfliktu pomiędzy partnerami.

Ćwiczenie 5.

Przypomnij sobie opis konfliktu, jaki miał miejsce w gminie Przykładowo, który opisywany był już wyżej. Zastanów się:

- ❖ Jakiek interesy miała władza lokalna podejmując swoją decyzję?
- ❖ Jakiek interesy mieli rodzice podejmując protest?
- ❖ Na czym polegała w tym przypadku sprzeczność interesów?
- ❖ Jak można było uniknąć sprzeczności interesów?

PRZYKŁAD:

W gminie Przykładowo po rozstrzygnięciu sporu pomiędzy władzą lokalną a rodzicami dzieci likwidowanej szkoły wiejskiej osiągnięto porozumienie, w którym władza lokalna zobowiązała się co roku w swoim budżecie umieszczać określoną kwotę pieniędzy na granty. Konkurs grantowy ogłaszany jest w połowie marca i wszystkie organizacje społeczne oraz grupy nieformalne mogą składać wnioski do urzędu gminy na projekty realizacji zadań oświatowo-kulturalnych w budynku zlikwidowanej szkoły. Rozwiązanie takie przyczyniło się do uatrakcyjnienia oferty zagospodarowania wolnego czasu mieszkańcom wsi.

Powyższy przykład pokazuje, że możliwe jest rozwiązanie konfliktów w gminie i znalezienie różnorodnych form współpracy na rzecz określonych grup społecznych. Poniżej omawiamy, jakie formy współpracy mogą być zastosowane w gminach wiejskich.

4.2. Obszary współpracy

Udział mieszkańców w życiu gminy przynosi bardzo różnorodne korzyści im samym, władzy lokalnej i innym grupom społecznym. Bardzo często organizacje społeczne działające w środowisku wiejskim nie tylko zajmują się kulturą, oświatą czy też opieką społeczną, ale również prowadzą działalność promującą walory turystyczne gminy oraz wspierają rozwój gospodarczy gminy. Działają wtedy nie tylko we własnym interesie, ale również w interesie wszystkich mieszkańców i władzy lokalnej.

Współpraca organizacji pozarządowych z sektorem publicznym może mieć miejsce na wszystkich szczeblach administracji rządowej i samorządowej, zgodnie z zadaniami publicznymi realizowanymi przez dane organy.

Wszystkie szczeble administracji realizują poszczególne zadania publiczne, zgodnie z przedstawioną we wstępie rozdziału zasadą pomocniczości i na podstawie przepisów prawa. Przepisy prawa nie tylko nakładają na organy administracji i samorządu **obowiązki** ale i **definiują ich zakres**. Pierwszą grupę przepisów odnajdziemy w ustawach o kompetencjach samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Przepisy definiujące zakres obowiązków znajdziemy w ustawach branżowych, jak np. Ustawa o systemie edukacji definiuje czym są świadczenia edukacyjne.

Pamiętaj!

Samorząd i jego organy tworzone są z mocy prawa w celu realizacji zadań publicznych a organizacje dobrowolnie z potrzeby urzeczywistnienia niezrealizowanych oczekiwań.

Dlatego też można zdefiniować , które zadania gminy pokrywają się z polami działań organizacji pozarządowych.

Z różnych badań wynika, że w Polsce organizacje pozarządowe działają w bardzo różnych obszarach aktywności. Jednakże można zauważyć specyfikę obszarów partycypacji społecznej. Najczęściej partycypacja społeczna odbywa się na polach związanych z działalnością społeczną, oświatą, kulturą, promocją regionu (gminy) i rozwojem turystyki, wspieraniem rozwoju regionalnego i lokalnego.

Dla organizacji społecznych (pozarządowych) znajomość podziału zadań w administracji jest zasadnicza, ponieważ z niej wynika w jakim obszarze zagadnień może ona współpracować z samorządem gminnym. Z kolei przedstawiciel samorządu gminnego, chcąc podjąć współpracę z organizacjami pozarządowymi, powinien zbadać cele organizacji (cele takich organizacji jak stowarzyszenia i fundacje muszą być zdefiniowane w statucie tych organizacji), oraz zasięg jej działania. Wiele organizacji społecznych wychodzi swym działaniem poza obszar gminy, w której znajduje się jej siedziba, mogą one mieć **zasięg ponadgminny, regionalny** czy **ogólnopolski**.

4.3. Formy współpracy samorządu terytorialnego z sektorem pozarządowym

---

Wraz z uelastycznieniem pewnych procedur związanych z przyznawaniem środków finansowych organizacjom społecznym zwiększają się możliwości współpracy organizacji pozarządowych z sektorem publicznym. W tym zakresie samorząd terytorialny otrzymał specjalne instrumenty w postaci zadań zleconych, grantów, dotacji celowych.

Dotacje

DOTACJĄ JEST TO ŚWIADCZENIE FINANSOWE (PIENIĘŻNE LUB RZECZOWE) NA RZECZ JEDNOSTKI, KTÓRA NIE JEST OBJĘTA BUDŻETEM GMINY. Mogą to być **dotacje podmiotowe** (czyli dla konkretnej organizacji na jej utrzymanie) oraz **przedmiotowe** (czyli na sfinansowanie kosztów realizacji określonych zadań). Ogłoszenie konkursu na dotacje może nastąpić z inicjatywy gminy.

Granty

GRANTY SĄ TO ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE NA RZECZ JEDNOSTKI I SĄ ONE FORMĄ FINANSOWANIA ZADAŃ PUBLICZNYCH NALEŻĄCYCH DO PAŃSTWA LUB JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO, O KTÓRYCH WYKONYWANIE MOGĄ UBIEGAĆ SIĘ I REALIZOWAĆ JE NA RÓWNYCH ZASADACH (OKREŚLONYCH W KONTRAKCIE) PODMIOTY NALEŻĄCE DO WSZYSTKICH SEKTORÓW, W TYM RÓWNIEŻ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE. Granty są przyznawane w drodze przetargu (konkursu) na określone działania na rzecz gminy w ramach wyznaczonych przez władze samorządowe priorytetowych obszarów działalności gminy. Zorganizowanie konkursu grantowego wymaga inicjatywy władz gminy. Podstawą jest przyjęcie przez radę gminy procedury niezbędnej do uzyskania grantu. Zgodnie z zasadą jawności i otwartości gmina musi ogłosić publicznie informacje o trybie udzielania dotacji (118 ust. 3). Przepis ten ma zdecydowanie charakter antykorupcyjny, nie dopuszczający do zamkniętych konkursów. Procedura przyznawania przez gminę grantów musi obejmować również tryb rozliczenia, inaczej jest ona niekompletna i może zostać uznana za nieprawidłową przez regionalne kolegium odwoławcze.

KONTRAKTACJA USŁUG – TO ZAKUP U ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ LUB INNEGO PODMIOTU PRYWATNEGO ŚWIADCZENIA OKREŚLONYCH USŁUG PO USTALONEJ PRZEZ WŁADZĘ SAMORZĄDOWĄ CENIE. Ewentualne różnice pomiędzy zaproponowaną przez władzę lokalną ceną a rzeczywistymi kosztami świadczenia zamówionych usług organizacja pokrywać może ze środków własnych lub opłat od odbiorców usługi, albo z innych źródeł zewnętrznych, np. kredyt, dotacja przedmiotowa itp.

PRZY USTALANIU ZASAD WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE OPISANYCH WYŻEJ FORM PARTYCYPACJI ZŁOŻONEJ PAMIĘTAĆ NALEŻY, ŻE KAŻDA GMINA ZOBOWIĄZANA JEST WTEDY DO UCHWALENIA „TRYBU POSTĘPOWANIA O UDZIELENIE DOTACJI, SPOSOBU JEJ ROZLICZANIA ORAZ SPOSOBU KONTROLI WYKONYWANIA ZLECONEGO ZADANIA, Z ZAPEWNIENIEM JAWNOŚCI POSTĘPOWANIA O UDZIELENIE DOTACJI I JEJ ROZLICZENIA” (TAKI ZAPIS ZNAJDUJEMY W USTAWIE O FINANSACH PUBLICZNYCH, ART. 118 UST. 3).

Art. 118 ust. 1 tejże ustawy wyraźnie wskazuje na podmioty nienależące do sektora publicznego i niedziałające dla osiągnięcia zysku.

Ustawodawca daje gminie możliwości wspierania finansowo nie tylko organizacji pozarządowych sensu stricto (jak stowarzyszenia i fundacje), ale również innych podmiotów, jak kościoły, związki wyznaniowe, w celu realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej (art 47, ust. 1 Ustawy o pomocy społecznej).

INNE FORMY WSPÓŁPRACY SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO Z ORGANIZACJAMI SPOŁECZNYMI (POZARZĄDOWYMI):

- ❖ tworzenie wspólnych projektów (porogramy współpracy);
- ❖ udział mieszkańców w tworzeniu regionalnych planów rozwoju;
- ❖ „trójkąt współpracy”;
- ❖ inne formy współpracy, będące wsparciem organizacyjnym i merytorycznym np. danie możliwości korzystania z infrastruktury, kanałów promocyjnych gminy, możliwość korzystania z kontaktów zagranicznych gminy, udzielania rekomendacji dla organizacji. Gmina, jak i organizacje pozarządowe, mogą tu wymieniać się tymi rolami.

„Trójkąt współpracy” na poziomie gminy tworzą:

- ❖ **władza lokalna;**
- ❖ **przedstawiciele przedsiębiorców (biznes);**
- ❖ **organizacje pozarządowe (społeczne) i inne ważne dla społeczności osoby (np. liderzy lokalni).**

W każdej gminie do „trójkąta współpracy” należeć mogą:

- ❖ przedstawiciele rady gminy;
- ❖ przedstawiciele zarządu gminy;
- ❖ przedstawiciele referatów urzędu gminy wydelegowani przez wójta lub burmistrza;
- ❖ przedstawiciele innych instytucji gminnych (np. przedsiębiorstw komunalnych, gminnego ośrodka pomocy społecznej, gminnego domu kultury, szkół, gminnego ośrodka zdrowia itp.);
- ❖ przedstawiciele miejscowej parafii;
- ❖ przedstawiciele Ochotniczej Straży Pożarnej;
- ❖ przedstawiciele Koła Gospodyń Wiejskich;
- ❖ przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych, m.in. stowarzyszeń, fundacji;
- ❖ przedstawiciele lokalnych przedsiębiorców zarówno prywatnych, spółdzielczych, jak i państwowych;
- ❖ przedstawiciele powiatowego urzędu pracy, policji itp.;

- ❖ inne osoby, których aktywność (działalność) skierowana jest na realizowanie potrzeb społeczności lokalnej, tzw. lokalne autorytety.

Cenne inicjatywy współpracy samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych mogą być zgłaszane do bazy modelowych obywatelskich inicjatyw lokalnych ATLAS. Bazę tę prowadzi Stowarzyszenie KLON/JAWOR przy wsparciu Fundacji Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce. Baza ta może być cennym źródłem pomysłów na partnerskie projekty organizacji pozarządowych i władz samorządowych. Udaj się bezpośrednio na strony www.ngo.pl/atlas.

INFOPORT www.infoport.pl to pierwszy polski portal dla samorządu i administracji; Możesz znaleźć w nim m.in.: – "Słownik samorządowy" – czyli samorząd w hasłach; kompendium wiedzy o najważniejszych instytucjach ustrojowych i finansowych samorządu terytorialnego. Stan prawny na 1.09.2000 r.; – baza przetargów wraz z wyszukiwarką; informacje o aktualnie ogłaszanych krajowych ofertach przetargowych z zakresu m.in. budowy, dostaw, wykonawstwa projektu, sprzedaży, najmu; – Baza Teleadresowa INFOPORTU zawierająca informacje o urzędach miast/gmin, urzędach i sejmikach wojewódzkich, starostwach powiatowych oraz urzędach marszałkowskich; – mapa kultury lokalnej z bazą instytucji kulturalnych, kalendarium imprez, listą europejskich sieci kulturalnych, informacją o podstawach prawnych działalności samorządu w dziedzinie kultury; – a także: informacje o funduszach, konkursach, szkoleniach, targach. Organizacje partnerskie prowadzące serwis: Stowarzyszenie Miasta w Internecie, Municipium SA, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej.

PODSUMOWANIE:

Dla zapewnienia rozwoju gminy ważny i konieczny jest udział całej społeczności lokalnej w wypracowywaniu i realizacji decyzji z tym związanych. Dlatego też wszyscy mieszkańcy i ich reprezentacje muszą mieć zapewnioną możliwość uczestniczenia w tym procesie na równych zasadach. Albowiem działanie w grupie pozwala na skuteczniejsze urzeczywistnianie wspólnych interesów. Sprawne funkcjonowanie takiej wspólnoty, jaka jest gmina, jest możliwe tylko dzięki przyjęciu jasnych zasad współpracy oraz klarownemu podziałowi ról i zadań.

W rozdziale tym staraliśmy się przedstawić kilka propozycji na budowanie i wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego w każdej gminie. A zatem, jeśli umiesz odpowiedzieć na poniższe pytania jesteś na dobrej drodze do wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Twojej gminie.

Jak włączać mieszkańców wspólnoty w działania realizowane przez gminę?

Jak wykorzystywać istniejący w ludziach potencjał (wiedzy, doświadczenia, umiejętności itp.) do tego, by wzmacniać rozwój społeczny w gminie?

Jak stwarzać mieszkańcom gminy warunki, by mogli realizować swoje ambicje i zamierzenia, jak pomóc im zorganizować się i założyć organizację społeczną (pozarządową)?

Jak organizować współpracę pomiędzy samorządem a organizacjami społecznymi w Twojej gminie?

Podręcznik przygotowano przede wszystkim na podstawie:

- ❖ P. Niezgodzki, *Nowe procedury rejestracyjne dotyczące fundacji i stowarzyszeń (KRS)*, Klon/Jawor.
- ❖ *Raport z badania na temat dobroczynności małych i średnich przedsiębiorstw* Instytut Gallupa, oprac. PARP, KLON/JAWOR, wyd. PARP.
- ❖ *NGO Sustainability Index*, oprac. USAID/Klon-Jawor, wyd. Klon/Jawor i United States Agency for International Development.
- ❖ *Sektor Pozarządowy w Polsce/podstawowe statystyki badanie 1998*, oprac. i wyd. Klon/Jawor 1998 r.
- ❖ J.J. Wygnański, *1 % - raport z badania na temat przeznaczania darowizn*, wyd. Klon/Jawor i SMG/KRC.
- ❖ *Filantropia - Szlachetna pomoc czy złoty interes*, oprac. i wyd. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Fundacja Forda.
- ❖ E. Leś, T. Nałęcz, J.J. Wygnański, *Szkic do portretu - wynik badań dotyczących 3 sektora w Polsce*, wyd. KLON 1999 r., ze źródeł John Hopkins University, ISP PAN, KLON.
- ❖ *Działalność gospodarcza fundacji i stowarzyszeń*, Teresa Sak, wyd. BORDO 2000 r.
- ❖ A. Mazur-Barańska, *Raport o współpracy organizacji pozarządowych z administracją publiczną w procesie integracji Polski z UE*, wyd. Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych.
- ❖ *Dialog obywatelski w procesie integracji europejskiej*, oprac. i wyd. Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych 2000 r.
- ❖ *Poznaj swoje prawa*, Seria ulotek informacyjnych dla organizacji pozarządowych, wyd. Klon/Jawor.
- ❖ *Ochrona danych osobowych a organizacje pozarządowe*, M. Tulipan, wyd. Klon/Jawor.
- ❖ R. Comi, *Działalność gospodarcza organizacji pozarządowych*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Warszawa 2001 r.
- ❖ *Zasady, programy i formy współpracy samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych; poradnik dla samorządów terytorialnych i organizacji pozarządowych*, Projekt Sieci Demokratycznej (Dem Nef), Program Partnerstwa Lokalnego, Warszawa 1998 r.
- ❖ M. Guć, *Finansowanie organizacji pozarządowych ze środków publicznych*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Warszawa 2001 r.
- ❖ J.Kwiatkowski, *Wieś prężna, czyli kilka słów o aktywizacji społeczności lokalnej w: Zarządzanie wiejską gminą*, praca zbiorowa pod redakcją M. Kramarz i P. Topińskiego, wyd. Fundacja Idealna Gmina, Warszawa 1999 r.

Informacje na temat organizacji pozarządowych działających w Polsce można uzyskać w **Banku Danych „Klon/Jawor”** pod adresem: Ul. Szpitalna 5, 00-031 Warszawa, tel. (22) 828-91-28, e-mail: klon@klon.org.pl, strona internetowa: <http://www.klon.org.pl>

Działalność organizacji pozarządowych wspiera np. **Biuro Obsługi Inicjatyw Samopomocowych (BORIS)**. Biuro prowadzi **Centrum Wolontariatu**, gdzie rejestruje się osoby chętne do pracy na rzecz innych i pomaga im znaleźć miejsce, w którym mogliby pracować jako wolontariusze. Adres: Ul. Nowolipie 25b, 01-011 Warszawa, e-mail: boris@medianet.pl

Adresy internetowe wybranych polskich organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką integracji europejskiej:

Polska Fundacja im. Roberta Schumana: <http://www.schuman.org.pl>

Polska Rada Ruchu Europejskiego: <http://www.PRRE.ngo.pl>

Katolickie Biuro Informacji i Inicjatyw Europejskich: <http://www.ocipe.org.pl>

Zachęcamy też do odwiedzenia kilku stron internetowych, które pomogą w tworzeniu warunków dla partycypacji społecznej w gminie. Oto one:

- ❖ Portal internetowy organizacji pozarządowych: www.ngo.pl
- ❖ Portal internetowy organizacji pozarządowych: www.free.ngo.pl/stop/
- ❖ Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT: www.splot.ngo.pl
- ❖ www.lgpp.pl
- ❖ Stowarzyszenie Klon/Jawor: www.klon.org.pl
- ❖ Fundacja Instytut na rzecz Demokracji w Europie Wschodniej, na stronach tej organizacji znajdziesz kontakt do partnerskich organizacji pozarządowych na Wschodzie: www.ideal.org.pl
- ❖ Stowarzyszenie BORIS: www.boris.org.pl
- ❖ Fundacja Akademia Rozwoju Filantropii: www.filantropia.org.pl
- ❖ Fundacja im. Stefana Batorego: www.batory.org.pl
- ❖ Strona Instytutu Spraw Publicznych: www.isp.org.pl
- ❖ Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych: <http://www.fip.ngo.pl>
- ❖ Serwis ogólny Centrum Wolontariatu informuje o działalności 16 Centrów Wolontariatu w Polsce – <http://www.wolontariat.org.pl>
- ❖ INFOPORT – www.infoport.pl – to pierwszy polski portal dla samorządu i administracji;
- ❖ ATLAS – baza modelowych obywatelskich inicjatyw lokalnych: www.ngo.pl/atlas

Przypisy

¹ M. Warowicki, www.lgpp.pl/pl/projekty/partycypacja/komunikacja_wiecej.htm

² Poniższy tekst pochodzi z artykułu J. Kwiatkowski: *Wieś prężna, czyli kilka słów o aktywizacji społeczności lokalnej w: Zarządzanie wiejską gminą*, praca zbiorowa pod red. M. Kramarz i P. Topińskiego, wyd. Fundacja Idealna Gmina, Warszawa 1999.

³ Źródło: <http://ratusz.ids.pl>

⁴ M. Guć, *Finansowanie organizacji pozarządowych ze środków publicznych*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Warszawa 2001 r.

⁵ Na podstawie materiałów LGPP: <http://lgpp.org.pl>

⁶ Tamże.

TEST

Spróbuj odpowiedzieć na poniższe pytania, wybierając jedną z podanych odpowiedzi (prawidłowe odpowiedzi znajdziesz na stronie internetowej programu szkoleniowego <http://www.paow-frdl.pl>).

1. Zasada subsydiarności pozwala na:
  - a. ingerencję państwa w działalność wymienioną w ustawie o subsydiarności;
  - b. ingerencję państwa w działalność samorządu w uzasadnionych przypadkach;
  - c. całkowity brak ingerencji państwa.
2. Zasada subsydiarności oznacza m.in.:
  - a. prawo obywateli do zrzeszania się;
  - b. prawo władz lokalnych do informowania obywateli;
  - c. prawo władz lokalnych do uczestniczenia w służbie cywilnej.
3. Społeczeństwo obywatelskie może być rozumiane jako:
  - a. wszystkich mieszkańców regionu, którzy są zameldowani na jego terenie;
  - b. aktywności obywateli realizowane poza strukturami administracyjnymi państwa;
  - c. aktywności obywateli realizowane w strukturach administracyjnych na rzecz lokalnej społeczności.
4. Partycypacja społeczna oznacza udział w życiu lokalnym:
  - a. mieszkańców gminy;
  - b. wszystkich uczestników „trójkąta współpracy”;
  - c. urzędników.
5. Na poziom aktywności społecznej wpływ mają:
  - a. tradycje kulturowe;
  - b. endogeniczne czynniki rozwoju lokalnego;
  - c. konflikty.
6. U podstaw tworzenia organizacji pozarządowych leży:
  - a. Kodeks cywilny;
  - b. ustawa o organizacjach społecznych;
  - c. prawo zrzeszania się.
7. Najprostszą formą zrzeszenia mieszkańców jest:
  - a. partia polityczna;
  - b. fundacja;
  - c. stowarzyszenie zwykłe.
8. Przedsiębiorstwa, których działalność nastawiona jest na zys należą do:
  - a. sektora publicznego;
  - b. sektora prywatnego;
  - c. sektora społecznego.

9. Świadczenie finansowe na rzecz jednostki, która nie jest objęta budżetem gminy nazywamy:
- grantem;
  - dotacją;
  - kontraktacją usług.
10. Uczestnikami „trójkąta współpracy” na poziomie gminy są:
- władza lokalna, przedstawiciele dużych przedsiębiorców, lokalni liderzy;
  - władza lokalna, przedstawiciele przedsiębiorców, organizacje pozarządowe;
  - władza lokalna i wojewódzka, przedstawiciele dużych przedsiębiorców, organizacje pozarządowe.